

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Факультет міжнародних відносин
Кафедра країнознавства

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «Глобальні зміни клімату як фактор впливу на сучасні
міжнародні відносини»

Виконав студент VI курсу, групи МКр-2
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії,
ОПП «Країнознавство»
Горбаченко Владислав Олександрович

Керівник – кандидат історичних наук,
доцент
Рудько Сергій Олексійович

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ	9
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ЗМІНА КЛІМАТУ ЯК СКЛАДНИК МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ БЕЗПЕКИ.....	27
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. КЛІМАТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ	43
Висновки до розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	78

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- АТЕС – Азіатське економічне співробітництво
- ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності
- ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я
- ВПО – внутрішньо переміщені особи
- ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
- ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
- ЄС – Європейський Союз
- ІМО (ММО) – Міжнародна морська організація
- МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії
- МГЕЗК – Міжурядова група з питань зміни клімату
- МЕА – Міжнародне енергетичне агентство
- МЗС – Міністерств закордонних справ
- МСОП – Міжнародний союз охорони природи
- МЧР – Механізм чистого розвитку
- НАТО – Організація Північноатлантичного договору
- ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку
- ПРООН – Програма розвитку
- РКЗК ООН – Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату
- СОТ – Світова організація торгівлі
- СПГС – спеціальні представники Генерального секретаря
- ТРИПС – Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності
- ФЗС – Федеральний закупівельний союз
- ЦРТ – ціль розвитку тисячоліття
- ЦСР – ціль сталого розвитку
- ЮНЕП – Програма ООН з навколишнього середовища
- ЮНКЛОС – Конвенції ООН з морського права
- ЮНІДО - Організація ООН з промислового розвитку

ADB – Азіатський банк розвитку

AfDB – Банк розвитку Африки

CCOMC – Комплексний центр управління кризами та операціями

CVF – Форум уразливих кліматичних ситуацій

ESCD – Дані розширеної конфігурації системи (відділ нових систем безпеки)

FFAO – Рамка для майбутніх операцій Альянсу

G20 – група двадцяти

G77 – група сімдесяти семи

G8 – Група восьми

GEF (ГЕФ) – Глобальний екологічний фонд

HSSF – сканування горизонтів та стратегічного майбутнього

IDB (МБР) – Міжамериканський банк розвитку

IPEEC – Міжнародна програма співпраці з енергоефективності

IRENA – Міжнародне агентство з відновлюваної енергетики

LDCF – Фонд найменш розвинених країн

MEF – Форум великих економік

MEF (ФВЕ) – Форум великих економік

REEEP – міжнародне партнерство з відновлюваної енергетики та енергоефективності

SCCF – Спеціальний фонд зі змін клімату

SDT – диференційований режим

SFA – Автоматизація продажних сил

SIDS – Держави, що розвиваються на малих островах

WFP (ВПП) – Всесвітня програма продовольства

ГФУ - прискорене припинення вилучення вуглеводнів

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні глобальний клімат змінюється і це факт, який підтверджується багатьма науковими дослідженнями та індивідуальними спостереженнями. Така швидкість кліматичних змін не є нормальною для природних циклічних процесів і загрожує екосистемам і біологічним видам, які просто не встигають пристосовуватися до них. Можна стверджувати, що зміна клімату є своєрідним «комунікативним викликом», оскільки подібна інформація, представлена в некоректному форматі, може вплинути на свідомість майже всіх жителів планети та викликати непередбачувану реакцію. Також, кліматичні зміни сьогодні є предметом та вагомим аргументом у діяльності політичних структур та виробленні державної політики. Можна виділити принаймні три виклики, які актуалізувались із глобальними кліматичними змінами: поширення наукової інформації про зміну клімату, психологічна складова кліматичних змін та глобальна зміна клімату як чинник прийняття політичних рішень.

Міжнародні організації відіграють значну роль у вирішенні ризиків, пов'язаних із кліматом. На глобальному рівні окреме місце посідають органи та установи ООН, які займаються проблемами зміни клімату. Деякі з них, наприклад, Рада Безпеки ООН, в своїй діяльності роблять акцент на міжнародні безпекові наслідки від глобальних змін клімату, інші установи ООН, що використовують Рамкову конвенцію про зміни клімату ООН прагнуть зміцнити кліматичну стійкість та безпеку людства. Для досягнення позитивних результатів необхідна інтеграція політичних процесів та інструментів в рамках глобальних та регіональних організацій, які мають відношення до розробки політики щодо зміни клімату та безпеки. Тому аналіз діяльності цих організацій уможливить висновки щодо того, як різні політичні спільноти почали розробляти план дій для вирішення кліматичної проблеми та, більш конкретно, як ці організації вирішуватимуть наскрізні

питання безпеки та розроблюють свої підходи та інструменти управління для вирішення глобальних кліматичних питань.

В сучасному міжнародному політичному і науковому співтоваристві існує дві протилежні точки зору стосовно причин глобальних кліматичних змін. Згідно з першим підходом, глобальні зміни клімату спричинені антропогенними факторами, друга пояснює подібні зміни природними циклами. Ці підходи відображені в Статті 1 РКЗК ООН, де зміну клімату визначено як такі події, які: «прямо або опосередковано обумовлені діяльністю людини, що викликає зміни в складі глобальної атмосфери і накладаються на природні коливання клімату, що спостерігаються протягом порівняльних періодів часу». Це свідчить про те, що РКЗК ООН приймає обидва підходи і погоджується, що зміни клімату можуть бути спричинені як діяльністю людини, внаслідок чого змінюється склад атмосфери, так і природними причинами.

Стан наукової розробки теми дослідження. В умовах регіональних змін клімату присвячено роботи багатьох учених. Найбільш відомими є праці В.В. Медведєва, С.А. Балюка, М.І. Ромащенко, В.О. Ушкаренко, В.В. Гамаюнової, А.О. Лимаря, Ф.М. Лисецького, В.В. Морозова, Р.А. Акбірова, Ц.Ц. Цибікдоржієва, В.І. Пічури, В. Caguan, А.М. Mouazen, В.Е. Butler, J. Popp, L.E. Jackson та ін. Проте актуальності набуває аналіз змін клімату, як фактору впливу на сучасні міжнародні відносини.

Окремі аспекти питання ролі міжнародних інституцій у регулюванні зміни клімату були предметом досліджень ряду зарубіжних науковців. Так, наукові пошуки в досліджуваній тематиці проводили такі науковці як: Малколм Шоу (Malcolm Shaw), Ли Годден (Lee Godden), Конвей Хендерсон (Conway W. Henderson) та Жаклін Піл (Jacqueline Peel) та інші.

Дослідженню особливостей та визначенню наслідків від глобальних кліматичних змін для міжнародної торгівлі, інших сфер господарювання, окремих економік країн, регіонів та бізнесу присвячено низку наукових праць, звітів СОТ, Всесвітньої комісії з навколишнього середовища й

розвитку, Міжнародного енергетичного агентства, ЄС, ООН, робіт відомих вчених-економістів, серед яких С.Л. Орленко, Я.А. Жаліло, І.В. Трофимова, Я. Дідух. Однак потреба трансформації економіко-правового регулювання зміни клімату на глобальному рівні, деталізація та прогнозування потенційних масштабів, характеру і наслідків ще недостатньо висвітлені у вітчизняній науковій літературі, що й зумовлює необхідність подальших досліджень.

Мета роботи – вивчити глобальні зміни клімату, як фактор впливу на сучасні міжнародні відносини.

Поставлена мета передбачає виконання ряду наступних дослідницьких завдань:

- вивчити діяльність міжнародних організацій щодо подолання глобальних змін клімату;
- проаналізувати зміну клімату як складника міжнародних програм безпеки;
- дослідити кліматичну дипломатію.

Об'єкт дослідження: глобальні зміни клімату, як фактор впливу на сучасні міжнародні відносини.

Предмет дослідження: особливості зміни клімату, як фактору впливу на сучасні міжнародні відносини.

Хронологічні рамки дослідження. За хронологічна межі дослідження були взяті 2007-2020 роки.

Географічні рамки дослідження. За географічні рамки дослідження були взяті країни світу та світові організації, в тому числі, ЄС, ООН, НАТО і т.д.

Методологічна основа дослідження. У роботі застосовано чисельні та статистичні методи обробки кліматологічної інформації, в тому числі й методи оцінки точності стандартних баз даних і наборів даних, отриманих за допомогою чисельних моделей. З метою зниження модельної помилки, проєкції абсолютних значень приземної температури повітря у прогнозі

періоди знаходилися адитивним, а кількості опадів – мультиплікативним методом із залученням даних наземних спостережень за базовий період.

Апробація результатів дослідження. За темою наукової роботи опубліковано одну статтю обсягом 8 с. (Горбаченко В. Діяльність міжнародних організацій щодо подолання глобальних змін клімату. Країнознавство і міжнародний туризм: студентські наукові записки, м. Острог, 22 квітня 2020 року Острог, 2020. С. 85-92.). Основні положення, висновки були представлені на XXV науковій викладацько-студентській конференції «Дні науки» 2020 р. в НаУОА.

Аналіз джерельної бази дослідження. Джерельну базу дослідження складають загальнодержавні законодавчі та нормативно-правові документи, зокрема: закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; нормативні акти Міністерства екології та природних ресурсів України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, законодавчі акти Європейського Союзу.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ

Зміна клімату стала першочерговим предметом міжнародних переговорів та дискусій, причому не тільки для фахівців з охорони навколишнього середовища, а й для людей та установ, орієнтованих на економіку, розвиток, енергетику, технології та інші актуальні міжнародні проблеми. І все ж більшість дискусій про інститути та управління зміни клімату залишаються вузькими. Спостерігачі часто зосереджуються на переговорному процесі відповідно до РКЗК ООН, включаючи Кіотський протокол (а з недавніх пір Копенгагенська угода) разом із пов'язаними з ним установами, прирівнюючи успіх і невдачу в боротьбі зі зміною клімату успіхом і провалом на цих аренах. Намагання розширити багатосторонню дискусію щодо управління поза специфічними для клімату форумами, як правило, підкреслюють, як зусилля, пов'язані з кліматом, вписуються в ширші екологічні виклики та інституції [26].

Ця тенденція до асоціації конкретних міжнародних питань із спеціалізованими багатосторонніми інститутами була добре задокументована, як і її недостатня належність відобразити реальність глобального управління, інститутів та режимів. Важливо зрозуміти набагато ширший комплекс багатосторонніх інституцій, правила, рішення та діяльність, які можна очікувати, матимуть важливі наслідки для міжнародних зусиль у боротьбі зі зміною клімату. Це особливо важливо після п'ятнадцятої конференції сторін РКЗК ООН в Копенгагені (COP15), яка відбулася в грудні 2009 р. і дала зрозуміти більшості, що конвенція є недостатньою як єдине місце для боротьби зі зміною клімату. Дійсно, зараз виникає дискусія щодо того, як і де має «оперувати» Копенгагенська угода. Для виконання цієї угоди державам потрібно буде докладати зусиль для боротьби з пом'якшенням клімату, адаптацією, фінансами та технологіями, будь-яка з яких може бути

вирішена в рамках РКЗК ООН або поза ним [13].

Мало тих, хто продовжує вірити, що РКЗК ООН, або в своєму нинішньому втіленні, або в новій формі, може впоратися з усіма необхідними завданнями. Конвенція, як і будь-яка інша установа, добре підходить до одних речей, а до інших ні. Її глобальне членство надає йому певну легітимність, яка може бути цінною; вона також досягла успіху у створенні таких фінансових схем, як МЧР [34, с. 64]. Тісно пов'язана МГЕЗК, незважаючи на останні події, внесла сильний історичний внесок у формування та підтримку кліматичної політики. У той же час обмеження РКЗК ООН надзвичайно жорсткі. У більшості дискусій, що стосуються клімату, не потрібно брати участь майже 200 країнам, які є учасниками РКЗК ООН; зайві голоси в кімнаті, як правило, ускладнюють і без того складний набір завдань [12, с. 62].

Історично також було складно переконати держави-донори направити великі кошти на адаптацію до клімату та їх пом'якшення за рахунок своїх коштів. Більше того, навіть якщо РКЗК ООН мала б можливість вирішити весь кліматичний порядок в принципі, інші інститути все одно відіграватимуть важливу роль у розробці кліматичної політики, просто тому, що їхні існуючі мандати зачіпають кліматичні питання на їхньому просторі. Все це посилює критичну необхідність розуміти наявний інституційний потенціал для боротьби зі змінами клімату не лише на орбіті РКООНКС, але й поза нею [5, с. 366].

Бардіна О. О. зосереджується на установах, які не присвячені лише боротьбі зі змінами клімату. Хоча Бардіна О. О. обмежується багатосторонніми організаціями поза РКЗК ООН, слід розуміти, що комплексний режим щодо зміни клімату також включає двосторонні відносини (наприклад, між США та Китаєм), зусилля в рамках РКЗК ООН (такі як Кіотський протокол та Механізм чистого розвитку), а також національні закони та інститути в окремих країнах, які будуть розробляти та виконувати внутрішні та зовнішні політичні реакції цих країн на зміну

клімату. Бардіна О. О. обмежується міждержавними організаціями; комплекс повного режиму також включає міжнародні установи, які об'єднують або приватні суб'єкти (як це стосується Чиказької кліматичної біржі), або поєднання приватних та державних гравців (як, наприклад, у випадку з Міжнародною організацією зі стандартів) [10].

Інституції можуть бути форумами для переговорів та управління на високому рівні. Створені інститути, такі як G8 допомогли полегшити переговори на високому рівні, а також створили цільові установи, такі як MEF. Інші установи можуть виступати центрами переговорів, регулювання та дій у певних секторах. ІМО у своїй роботі з контролю над викидами при міжнародних судноплавствах – один із багатьох прикладів. Кілька інституцій також забезпечують управління територіями, які перетинаються з потенційною політикою щодо зміни клімату, і, таким чином, неминуче будуть вживати заходів або приймати рішення, які впливають на глобальну реакцію на зміни клімату [36, с. 381]. Наприклад, СОТ відіграватиме важливу роль у регулюванні торгівлі технологіями з низьким вмістом вуглецю. Установи можуть також надати важливу аналітичну та інформаційну підтримку міжнародним зусиллям щодо пом'якшення наслідків та адаптації [21].

МЕА, завдяки частим доповідям та консультаціям з урядами, є провідним прикладом установи, аналіз якої допомагає сприяти більш ефективному міжнародному залученню в галузі клімату. Багато організацій, що діють на місцях, такі як ПРООН та Світовий банк, також часто проводять аналіз. Інші існуючі організації можуть грати роль у збиранні даних для моніторингу та перевірки діяльності країн зі скорочення викидів в рамках більш широких кліматичних угод. Наприклад, ОЕСР – має чіткий облік відстеження потоків допомоги на розвиток. Нарешті, інститути можуть фактично допомогти здійснити зусилля щодо пом'якшення наслідків та адаптації на місцях [20].

Установи можуть надавати технічну підготовку та іншу підтримку

урядам та установам для зміцнення їх здатності реагувати на кліматичні проблеми; такі заходи з нарощування потенціалу відбуваються через такі організації, як ЮНЕП та інші. Установи також можуть безпосередньо фінансувати заходи з пом'якшення наслідків та адаптацію. Сьогодні Світовий банк та банки регіонального розвитку тут відіграють найвизначнішу роль [45, с. 236]. Деякі установи допомагають координувати та надавати керівництво роботі інших людей, а не діють самі, як це відбувається у ВООЗ. Інші, тим часом, самі надають прямі відповіді на зміни клімату: один із прикладів – WFP, яку все частіше закликають реагувати на надзвичайні ситуації з продовольством у світі, що зазнає впливу клімату [30].

Багато типів існуючих інституцій мають потенційний внесок у пом'якшення та адаптацію до зміни клімату. До них належать заклади, орієнтовані на навколишнє середовище (наприклад, ЮНЕП); неформальні форуми на рівні лідерів (наприклад, Група двадцяти чи G20); секторально орієнтовані установи (як МАГАТЕ); та енергетичні установи (наприклад, МЕА). Вони також включають інститути, орієнтовані на розвиток, категорію, яку Криворученко З.Р. розбиває на багатосторонні банки розвитку та інші інститути розвитку. Автор також розглядаємо СОТ, яка природно не входить до жодної з цих категорій, але яка буде мати важливу роль у зусиллях щодо подолання змін клімату [48, с. 160].

Цілком природно очікувати, що орієнтовані на навколишнє середовище установи відіграватимуть головну роль у боротьбі зі змінами клімату. Але хоча місії більшості таких установ означають, що вони сприятимуть глобальним кліматичним зусиллям, вони, як правило, не мають можливості та статусу грати провідні ролі. Зміна клімату є проблемою, сфера дії якої глушить минулі екологічні проблеми, такі як озон чи вирубка лісів; як результат, існуючі установи не мають досвіду чи можливостей у масштабі, представленому зміною клімату [51]. Інститути, орієнтовані на навколишнє середовище, також часто розглядаються як підозрілі у виборчих округах, орієнтованих на економічний розвиток, включаючи багато розвинені (і деякі

країни, що розвиваються), які можуть обмежувати їх здатність грати головні ролі. З цього приводу, декілька інституцій, орієнтованих на навколишнє середовище, мають значний потенціал, особливо Програма охорони навколишнього середовища ООН, яка є визначеною організацією для координації природоохоронної діяльності ООН; GEF, який є фінансовим механізмом для основних міжнародних екологічних конвенцій; та Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар, який стосується багатьох хімічних речовин, які також сприяють зміні клімату, а також установ, які його застосовують [78, с. 844].

Програма ООН з навколишнього середовища була заснована в 1972 році як координаційний орган ООН з навколишнього середовища. Він проводить моніторинг та звітує про стан глобального довкілля через такі публікації, як його Глобальний екологічний прогноз, та працює над інформуванням відповідей національної та глобальної політики на екологічні проблеми шляхом безпосередньої роботи з національними урядами. Координаційний орган ООН також приймає секретаріат до декількох основних міжнародних екологічних угод. Він має секретаріат дев'ятисот осіб, що базується в Кенії, та представництва у більш ніж двадцяти країнах. Координаційний орган ООН виділив в цілому близько 78 мільйонів доларів на фінансування кліматичних заходів у найближчі два роки, що становить близько 20 % його бюджетного бюджету на 430 мільйонів доларів США. ЮНЕП отримує додаткові гроші поза своїм звичайним бюджетом від Глобального екологічного фонду, про який йде мова нижче [27].

ЮНЕП найкраще відповідає політичним порадам та ролі у розвитку потенціалу. Він має технічну експертизу з цілого ряду екологічних питань, в основному завдяки своїй глобальній мережі партнерських дослідницьких центрів. Це допомогло країнам, що розвиваються (в основному найменш розвиненим), створити національні плани щодо адаптації та допомогло в їх підготовці до переговорів РКЗК ООН. Він також почав інтегрувати зміни клімату в свої екологічні оцінки, в яких повідомляється про стан довкілля на

глобальному, регіональному, національному та місцевому рівні [11].

Крім того, ЮНЕП працює над створенням мережі дослідницьких центрів для збільшення доступності інформації про адаптацію. У той час як робота ЮНЕП з питань пом'якшення наслідків, як і робота з адаптації, фокусується на наданні політики та технічних рекомендацій, вона також витрачає гроші на реалізацію проектів з чистої енергії та енергоефективності. Його енергетична галузь працює над зменшенням ризику для інвесторів у дрібномасштабних проектах з чистої енергії шляхом нарощування потенціалу ринку. [76].

Крім того, ЮНЕП має на меті збільшити доступ країн, що розвиваються, до Механізму чистого розвитку, а також створити можливості моніторингу та перевірки в країнах, що розвиваються, для підтримки масштабних інвестицій у вирубку лісів та відновлювання лісів з боку банків та інших фінансових установ. Відсутність довгострокової стратегії ЮНЕП призвело до того, що вона проводила діяльність, більш визначену джерелами фінансування, ніж інституційними пріоритетами. Він також зіткнувся з труднощами у визначенні себе в рамках більшої системи ООН. Однак нещодавно він завершив середньострокову стратегію, визначену шістьма пріоритетами, включаючи зміни клімату, які, сподіваємось, принесуть більше уваги та наступності її робочій програмі [9, с. 100].

У рамках цієї стратегії ЮНЕП має на меті посилити свою наукову та технічну експертизу щодо пом'якшення клімату та їх адаптації. Він також спрямований на підтримку заходів з розбудови потенціалу в країнах, що розвиваються – особливо тих, що стосуються доступу до фінансування клімату – і виступати в якості пілотної платформи для технологічних проектів, які можуть бути розширені ПРООН. Він сподівається продовжувати допомагати країнам, що розвиваються, спостерігати за своїми кліматичними зобов'язаннями та звітувати про них [17].

Глобальний екологічний фонд виступає як центральний орган фінансування проектів сталого розвитку. Як єдиний наскрізний фінансовий

інструмент для основних міжнародних екологічних конвенцій, включаючи РКЗК ООН, його мандат полягає в наданні фінансування країнам, що розвиваються, щоб допомогти світу досягти цілей цих конвенцій. Десять організацій-партнерів, включаючи ЮНЕП, ПРООН та Світовий банк, виступають розробниками та виконавцями проектів. З середньорічним операційним бюджетом у розмірі 24 млн. дол. [54] Проекти, що фінансуються ГЕФ, які зменшують парникові гази, в середньому становлять близько 3 млн. дол. США за проект, і реалізуються насамперед Світовим банком, ПРООН та ЮНЕП [22].

Щороку GEF виділяє 250 мільйонів доларів на проекти, що стосуються енергоефективності, відновлюваних джерел енергії, сталого використання земель, лісового господарства та транспорту (більшість з яких також сприяє пом'якшенню змін клімату). З моменту свого створення він виділив 2,7 мільярда доларів на проекти, пов'язані з кліматом. Ці проекти принесли 17,2 мільярдів доларів співфінансування; за підрахунками, ці проекти скоротили ПГ на мільярд тонн. Нещодавно GEF почав збільшувати фінансування проектів з адаптації через управління двома створеними фондами РКЗК ООН, LDCF та SCCF, за рахунок фінансування робіт з адаптації близько 200 мільйонів доларів. GEF також надає адміністративну підтримку Фонду з адаптації, підпорядкованому РКЗК ООН [18].

GEF має неоднозначні результати. Це, в принципі, фінансово ефективно: лише 3 % його бюджету виділяються на адміністративні потреби значною мірою тому, що він залучає інші агентства для реалізації проектів. Чіткий мандат на фінансування GEF та відносно прозора структура управління означають, що він часто має простіший спосіб забезпечення фінансування донорів, ніж інші організації ООН. Крім того, оскільки він може залучати до різноманітних агентств як виконавців проектів, він, в принципі, має перевагу в тому, що може вибрати найбільш ефективного оператора проекту. Більше того, він може стати корисним екраном щодо витрат Світового банку [9, с. 92].

Однак багато з цих сильних сторін мають відповідні слабкі сторони. GEF не управляється країнами-донорами в тій же мірі, що і Світовий банк; як результат, донори, як правило, запроваджують адміністративні правила, які є дещо жорсткими, що може призвести до неефективних витрат. GEF також використовує задані формули, щоб вирішити, скільки грошей отримає кожна установа (Світовий банк, ЮНЕП, ПРООН тощо), що обмежує гнучкість, а отже, і практичну цінність створення механізму консолідованого фінансування [55, с. 45]. Незважаючи на те, що GEF може зіграти значну роль у майбутньому, існує поширений скептицизм, особливо в деяких розвинених країнах, щодо його використання для каналізації широкомасштабних кліматичних фондів як частини майбутнього міжнародного режиму [53].

Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар, набув чинності в 1989 році. Цей міжнародний договір, підписаний 195 країнами-членами ООН, зобов'язує держави ліквідувати виробництво та використання майже ста хімічних речовин, що завдають шкоди озоновому шару, встановлюючи графіки проведення припинення цих речовин та вимагає від країн щорічно звітувати про їх виробництво, імпорт та експорт. Він досяг успіху в уповільненні або усуненні використання найважливіших речовин, що руйнують озон, як у розвиненому, так і у світі, що розвивається. Оскільки багато з цих речовин також є потужними парниковими газами, протокол мав важливу користь у пом'якшенні кліматичних змін [56, с. 147]. Прогнозується, що ГФУ у країнах, що розвиваються, зменшить викиди на 14-18 мільярдів тон (в еквіваленті CO₂) протягом наступних двох-трьох десятиліть. Протокол підтримується багатостороннім фондом, створеним у 1990 році, який сплачує додаткові витрати на відповідність країнам, що розвиваються. Фонд має грантовий бюджет близько 165 мільйонів доларів на рік та підтримує шість тисяч проектів у країнах, що розвиваються. Він підтримується невеликим секретаріатом і реалізується в основному Світовим банком, ПРООН, ЮНЕП та ЮНІДО [76].

Оскільки речовини, що руйнують озон, такі як CFC, мають кліматичний вплив від 4 тис. до 10 тис. разів більше, ніж вуглекислий газ, проекти багатостороннього фонду допомогли зменшити парникові гази на кілька мільярдів тонн (в еквіваленті CO₂) з моменту його створення [1].

Держави також досліджували боротьбу з іншими парниковими газами через Монреальський протокол. Зокрема, сторони розглядали питання регулювання ГФУ – хімічних речовин, що спричиняють озон, використання яких було спричинене Монреальським протоколом, – які також є потужними парниковими газами. Пропозиції щодо боротьби з ГФУ тут, а не через РКЗК ООН, натрапили на опір країн, що розвиваються, з кількох причин [57]. Держави стверджували, що, оскільки ГФУ не знижують озоновий стан, вони не повинні контролюватися Монреальським протоколом. Деякі висловлювали припущення, що держави чинять опір регулюванню згідно Монреальського протоколу, оскільки вони отримуватимуть компенсацію лише за додаткові витрати, а не за набагато більш велику компенсацію, доступну через Механізм чистого розвитку РКЗК ООН [80].

Для вирішення проблеми зміни клімату необхідні стратегічні рішення високого рівня в кожній великій країні. Таким чином, інституції, які об'єднують глав держав та вищих міністрів, відіграють важливу роль у боротьбі зі зміною клімату, навіть якщо вони не мають офіційних структур, секретаріатів, заходів з впровадження чи бюджетів. Збори на високому рівні надають можливості для компромісів, які перетинають питання, оскільки вони не обмежуються службовцями навколишнього середовища та розвитку. Вони також можуть створити політичну спрямованість на зобов'язання та подальші дії, навіть за відсутності юридично обов'язкових угод. На арені зміни клімату, де часто може бути важко взяти на себе юридично обов'язкові зобов'язання щодо дій, які держави, тим не менш, готові вжити, це може стати важливим. У минулому більшість форумів на рівні лідерів були зосереджені на економіці. G8 вже давно є найвизначнішим [16].

Оскільки глобальна фінансова криза зіткнула політику з реальністю

того, що заможні члени G8 сильно обмежені у тому, що вони можуть досягти поодиночі, G20 взяла більш важливу роль, хоча вона залишається зосереджена насамперед на фінансових питаннях; обидві установи тут розглядаються. Подібні установи, що працюють на регіональному рівні, доповнюють їх [60]. Наприклад, форум АТЕС зіграв свою роль у останніх зусиллях, пов'язаних з кліматом та енергетикою. Останній форум, що обговорювався тут, – Форум великих економічних питань, який, на відміну від інших, спеціально зосереджений на енергетиці та кліматі (а на практиці майже повністю зосереджений на кліматі). Тим не менш, вона має багато спільного з іншими як неформальна інституція на рівні лідерів, яка орієнтована на укладення політичних угод, а не на місцях [5, с. 366].

G8 та G20 – це форуми для співпраці з економічних питань на рівні глави держави та на рівні міністрів. G8 включає вісім найбільших економік розвинених країн, тоді як G20 включає дев'ятнадцять найбільших світових економік, як розвинуту, так і розвиваючу, а також представництво в Європейському Союзі. Останні роки «Велика вісімка» стала дещо інклюзивнішою, і п'ять великих країн, що розвиваються, приєдналися до частин своїх засідань як G8 + 5. Однак, G20 різко зросла на сьогоднішній день після початку світової фінансової кризи восени 2008 року. У вересні 2009 року лідери G20 заявили, що форум замінить G8 як основне місце координації міжнародної економічної політики. Це, ймовірно, буде супроводжуватися зрушенням в обговоренні зміни клімату від G8 до G20 [2].

Жодна установа не приймає обов'язкових рішень. Але вони виявились важливими форумами для координації політики. G20 до недавнього часу не брав участь в енергетиці чи кліматі, і, як наслідок, він має слабкий досвід. G8, однак, зробив важливий внесок. Наприклад, G8 + 5 домовились у 2008 році для колективного масштабування інвестицій у демонстраційні проекти щодо захоплення та захоплення вуглецю; коли стимулюючі фонди зробили можливим швидке збільшення витрат на енергію, ця мета була досягнута. У 2008 році колективи G8 домовились про те, що глобальні викиди мають бути

зменшені вдвічі до середини століття; ця угода допомогла зосередити глобальні дискусії на подібних цифрах [58, с. 1535]. G8 разом з Китаєм, Індією та Кореєю також сприяли формуванню ІРЕЕС, яка має на меті забезпечити обмін найкращими методами енергоефективності у 2008 році. G8 + 5 також мав більш тонкі наслідки: багато хто припускає, наприклад, що Китай виконав свій перший національний план щодо зміни клімату в 2007 році, щоб переконатися, що він не з'явиться з порожніми руками на зустрічі G8 + 5 2007 року [15, с. 165].

G20 ще в зародковому стані для боротьби зі змінами клімату. Через свою неоднорідність матимуть більше труднощів у досягненні згоди з питань, ніж у G8; з тієї ж причини, однак, угода в рамках G20 буде набагато ціннішою. G20 почала вирішувати суттєві енергетичні проблеми, найбільш важливо шляхом домовленостей на засіданні у вересні 2009 року щодо припинення марних субсидій на викопне паливо. Ймовірно, він буде брати все більш важливу роль у майбутньому, особливо якщо він виявиться успішним форумом у вирішенні основних його фінансових та економічних питань [7].

Форум АТЕС – найвизначніша регіональна організація (крім Європейського Союзу), яка регулярно займається питаннями зміни клімату. Міжурядовий форум 21-ї Азіатсько-Тихоокеанської країни працює насамперед для заохочення лібералізації торгівлі та економічного зростання в регіоні. Однак економіки країн-членів відповідають за близько 60 % світового попиту на енергію, що робить їх регулярні зустрічі потенційно корисними для боротьби зі зміною клімату. На практиці АТЕС доклав скромних зусиль щодо клімату. Наприклад, у декларації про зміни клімату, енергетичній безпеці та чистому розвитку, лідери АТЕС погодились працювати над зниженням енергоемності на 25 % або більше до 2030 року. Хоча навряд чи амбітна мета – дійсно така, яка, можливо, буде досягнута без будь-яких нових зусиль – ця спільна декларація дає приклад потенціалу групи як форуму для координації дій членів [14].

АТЕС також може створювати багатосторонні ініціативи для підтримки цілей, таких як служба аудиту енергоефективності, яка сприяє обміну інформацією між країнами-членами про найкращі практики щодо політики та заходів з енергоефективності. Він також може залучати до фінансування заможніші країни-члени: наприклад, Японія нещодавно внесла 1,3 мільйона доларів на фінансування досліджень з енергоефективності та планування політики АТЕС [19].

АТЕС також співпрацює з іншими міжнародними енергетичними організаціями, такими як Міжнародне енергетичне агентство, для роботи над чистою енергетичною технологією та іншими кліматичними зонами. Незважаючи на те, що АТЕС не вимагає від членів укласти юридично обов'язкових договорів, він може стати корисним форумом для розробки та координації деяких специфічних для Азії кліматичних політик [22].

Всесвітня організація торгівлі, як основний інститут глобального торговельного режиму, неминуче буде залучена до кліматичної політики. Її 153 члени, до яких належить більшість промислово розвинених країн, ймовірно, обговорюватимуть тарифи на вуглець, а також перешкоди для торгівлі товарами та послугами з низьким вмістом вуглецю. Загальне прийняття нових нормативних актів, спрямованих на скорочення викидів парникових газів, неминуче буде нерівномірним (додаток А, Б) [52, с. 64].

Буде сильний національний тиск на захист енергоємних фірм, які зазнають нових витрат, з якими не стикаються їх конкуренти за кордоном, а також на забезпечення того, щоб нормативні акти не просто сприяли забрудненню інших заходів. Результатом буде поєднання субсидій та тарифів, нібито розроблених для того, щоб вирівняти конкурентні умови. На них неминуче впливатиме ширший режим глобальної торгівлі [59, с. 976]. Дійсно, багато аналітиків та розробників політики викликають тривогу щодо можливості того, що національна кліматична політика може порушити правила СОТ і викликати формальні суперечки. Це, зокрема, те, що СОТ може вирішити, покращивши розуміння проблем, пов'язаних з тарифами на

викиди вуглецю. Це почало працювати через аналіз (проведений у співпраці з ЮНЕП); він також міг би розробити потенціал для кращого розуміння та вирішення торговельних суперечок, пов'язаних із кліматом. Зрештою, потенційні конфлікти, ймовірно, будуть краще врегульовані, якщо країни зможуть домовитися про правила високого рівня щодо того, які види заходів є прийнятними для захисту конкурентоспроможності в контексті кліматичної політики [44, с. 286].

Існує також більш позитивний аспект перетину СОТ та зміни клімату: під час триваючого раунду в Досі члени СОТ також намагаються зменшити бар'єри для торгівлі екологічними товарами та послугами. Отримана торгівля може зменшити викиди парникових газів та підвищити енергоефективність (додаток В) [3, с. 94].

Третина екологічних товарів, про які домовляються, включаючи вітрові турбіни, сонячні водонагрівачі та цистерни для біогазу, є «сприятливими для клімату». Також обговорюються екологічні служби, які можуть мати позитивні наслідки для пом'якшення чи адаптації, такі як «служби охорони природи та ландшафту» та «очищення відпрацьованих газів». Нещодавно СОТ оприлюднила звіт про торгівлю та зміни клімату у співпраці з ЮНЕП, в якому наголошується на пом'якшенні та адаптаційних перевагах від лібералізації торгівлі [72, с. 185].

Заключним елементом СОТ, який буде перетинатися з управлінням кліматом, є ТРІПС. Ця угода вимагає, щоб розвинені країни здійснювали конкретні кроки для створення стимулів для передачі технологій найменш розвинутим країнам. Як і у питанні тарифів на викиди вуглецю, спроби використання правил одного режиму для подолання імперативів іншого, швидше за все, можуть спричинити конфлікт, а не прогрес. Вирішення напруженості між різними режимами на високому рівні знову ж таки буде важливим [74, с. 154].

Багатосторонні банки розвитку складають третій набір міжнародних установ, що здійснюють щоденну діяльність, яка має відношення до

реагування на зміни клімату. Вони відрізняються від інших установ, орієнтованих на розвиток, на декількох фронтах. Найбільша різниця полягає в масштабі їхніх ресурсів: у них просто витрачається набагато більше грошей (і набагато більше досвіду роботи з великими сумами) [17, с. 30].

Наприклад, Світовий банк мав приблизно 100 мільярдів доларів заборгованості за кредитами та виділив близько 13 мільярдів доларів нових грошей (на всі сфери) у 2008 році. Банки також можуть скористатись більш широким спектром фінансових інструментів: тоді як інші інститути, про які йде мова, можуть реалізовувати проекти самі або надаючи гранти, банки розвитку можуть використовувати такі інструменти, як позики та гарантії позики, які недоступні для інших, щоб значно збільшити їх важіль. Обидва ці фактори означають, що вони також мають набагато більший досвід роботи з масштабними капіталомісткими проектами, такими як електростанції, що працюють на комунальних підприємствах [4].

Банки розвитку також сприймаються по-різному від інших інститутів розвитку за рахунок відповідних суб'єктів. Більшість країн, що розвиваються, більше вітають інститути, що базуються в ООН, в яких вони мають більшу частку управління та скептичніше ставляться до банків розвитку, які більш жорстко контролюються заможнішими світовими країнами. З тих самих причин управління, хоча багато розвинених країн набагато більше бажають використовувати гроші через банки розвитку, ніж через установи розвитку ООН [16, с. 17].

Світовий банк, метою якого є зменшення бідності шляхом економічного розвитку, відіграє важливу роль у фінансуванні заходів щодо адаптації до клімату та пом'якшення наслідків у країнах, що розвиваються. Він належить 185 країнам-членам і керується радою керуючих (зазвичай представляється міністром фінансів або розвитку країни), але його щоденні рішення делегуються виконавчим директорам, які працюють на місці в банку. Банк має великий потенціал кредитування, а також надає гранти країнам, які не можуть подати заявки на позику. У 2008 році було видано

13,5 мільярдів доларів позик та 11,2 мільярдів доларів дотацій. Близько 11 % кредитів Світового банку припадало на управління навколишнім середовищем та природними ресурсами, а 17 % – на енергетику та видобуток. Крім того, банк проводить економічні дослідження та аналіз даних, а також надає технічну підтримку для розвитку потенціалу в країнах, що розвиваються [19].

Світовий банк зіграв значну роль у розвитку світових ринків вуглецю. Він управляє понад 2 мільярдами доларів за одинадцять фондів вуглецю, які фінансують заходи щодо скорочення викидів в обмін на вуглецеві кредити. Станом на 31 грудня 2008 року ці кошти підтримали 186 проєктів (більше половини з яких було знищено HFC-23 у Китаї). Поки банк прагне відійти від цих інвестицій та спрямувати на проєкти з відновлюваної енергетики та енергоефективності, його діяльність з фінансування вуглецю залишатиметься зосередженою на проєктах, що перевищують 50 тис. тонн еквіваленту вуглекислого газу. Банк також почав інвестувати у значні пілотні зусилля, пов'язані з вирубкою лісів, і має невеликий довірчий фонд для зменшення стихійних лих [18].

Незважаючи на те, що банки регіонального розвитку працюють незалежно, їх спільний мандат та подібні заходи піддаються єдиному аналізу. До них належать AfDB, ADB, ЄБРР та IDB. Як і Світовий банк, регіональні банки пропонують країнам позики та гранти на проєкти розвитку, а також надають технічні та політичні поради для посилення спроможності цих країн реалізовувати проєкти, включаючи ті, що підтримують пом'якшення клімату та адаптацію. Вони можуть бути більш гнучкими, ніж Світовий банк у прийнятті інноваційних програм, і часто можуть надавати менші позики та гранти. Вони також можуть адаптувати свої зусилля більше до потреб конкретних регіонів [5]. ADB забезпечує типовий випадок. Вона має значну програму з чистої енергоефективності та енергоефективності, яка має на меті інвестувати 1 млрд. доларів на рік (починаючи з 2008 року) у проєкти з відновлюваної енергетики та енергоефективності. Враховуючи проблеми в

енергетичному доступі в Азії (70 % тих, хто покладається на біомасу для приготування їжі та опалення живуть в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні), АБР інвестує в проекти електрифікації сільських районів та інші проекти, що збільшують доступ до чистих джерел енергії. Наприклад, його дворічна ініціатива «Енергія для всіх» має на меті довести сучасні енергетичні послуги до десяти тисяч людей за допомогою демонстраційних проектів [17, с. 29].

IDB надає ще один приклад ситуацій, коли регіональна спеціалізація може бути корисною. Враховуючи інтерес Латинської Америки до біопалив, він зосередився на наданні підтримки для їх розширення в регіоні. Сюди входять публікації та форуми та більш прямі зусилля через допомогу у розробці національних стратегій біоенергетики, а також через використання таких інструментів, як «показник стійкості біопалива» для оцінки соціальних та екологічних наслідків проектів. Тим часом АфДБ доклала зусиль, що формуються внаслідок гострої ситуації з енергетичною бідністю в Африці, що поєднується зі зростаючою обізнаністю про майбутні кліматичні наслідки на континенті. Це зросла вимога африканських країн до кліматичної підтримки AfDB. Організація заявила, що визнає цей виклик, і працює над посиленням своїх технічних та фінансових можливостей [22].

Регіональні банки також мають значний технічний консультативний та аналітичний потенціал, який вони можуть використовувати для підготовки звітів про тенденції та проблеми кліматичного фінансування або безпосередньо консультувати уряди щодо чистої енергетичної політики. Тим часом позики IDB на 200 мільйонів доларів, що базуються на політиці та технічна підтримка Мексики, тим часом допомагають йому розробити національну кліматичну стратегію [6].

Висновки до розділу 1

Отже, у цьому розділі коротко розглядається походження міжнародних організацій з особливою увагою до міжнародних урядових організацій. Історія міжнародних організацій відносно довга; однак екологічні дискурси відносно нові. Роль міжнародних організацій на початку 20 століття в основному була оточена навколо питань безпеки. Однак Віденський конгрес, Ліга Націй та ООН також проклали шлях науковому розвитку для вирішення глобального середовища. На рівні уряду США та Швейцарія стали піонерами з охорони навколишнього середовища. Що стосується досліджень та розробок, США є провідною країною в галузі управління природними ресурсами протягом всієї історії.

Аналогічно, історичний звіт також показує, що НПО та НУО також відігравали вирішальну роль у підвищенні обізнаності про глобальне середовище. Серед агентств ООН Міжнародну флору та фауну, МСОП, Всесвітній фонд дикої природи, МСГУ та кілька інших відіграли важливу роль у отриманні державних зобов'язань щодо вирішення глобальних екологічних проблем. Як результат, діють тисячі міжнародних обов'язкових чи необов'язкових конвенційних договорів. Фундація МГЕЗК – один з найкращих прикладів урядового наукового органу, який надає знання про наукові бази світовим спільнотам.

Отже, агенції та установи ООН активно працюють у напрямку вирішення проблем зі змінами клімату відповідно до своїх компетенцій, інтегруючи ці питання у свою роботу. Хоча жодна із розглянутих організацій не ставить своїм першочерговим завданням вирішити проблеми глобальної зміни клімату, але кожна з них враховує ризики від кліматичних змін в своїй діяльності і своїх проектах. Слід виділити Раду Безпеки ООН, яка безпосередньо працює над зміцненням миру, і є єдиною з розглянутих міжнародних структур, хто встановив зв'язок між зміною клімату та насильницьким конфліктом.

Успішність діяльності розглянутих міжнародних організацій можна

посилити, зокрема, шляхом забезпечення скоординованого інформаційного супроводу. Ефективність формування інформованості та підтримки дій описаних міжнародних організацій стосовно реалізації політики адаптації та пом'якшення впливу глобальних змін клімату та запобігання глобальних кліматичних ризиків забезпечується, на нашу думку такими чинниками: усвідомлення невідворотності настання кліматичних змін і кліматичних ризиків, розробка і реалізація реальних планів, спрямованих на вирішення ситуації, грамотно організована інформаційна кампанія, яка охоплює чітко сегментовані цільові аудиторії.

Отже, проблема глобальної зміни клімату і глобальних кліматичних ризиків, залишаючись великою мірою науковою, все більше стає предметом міжнародного політичного діалогу, про що свідчать глобальні кліматичні ініціативи ООН, її партнерів, дослідження авторитетних наукових центрів. Наслідком мають стати практичні дії міжнародних організацій та кожного окремого мешканця планети, спрямовані на адаптацію та пом'якшення негативного впливу глобальних кліматичних змін.

РОЗДІЛ 2

ЗМІНА КЛІМАТУ ЯК СКЛАДНИК МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ БЕЗПЕКИ

У 2010 році НАТО створило ESCD, щоб зосередити увагу на нетрадиційних загрозах безпеці. ESCD також підтримує можливість стратегічного аналізу для підтримки політичних консультацій між союзниками щодо потенційних кризових районів та для співпраці з іншими організаціями, такими як Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй, Організація з безпеки та співробітництва в Європі та іншими партнерами. заздалегідь «відмовитися» від кризи. Заступник помічника генерального секретаря НАТО з питань виникнення викликів безпеки зазначив, що «питання, за які ESC несе відповідальність, не вирішуються виключно або навіть насамперед міністерствами оборони або міністерствами закордонних справ, які є традиційними співрозмовниками або каналами, через які діє НАТО» [20].

Наслідки безпеки кліматичних змін підпадають під сферу цього визначення. Цей розділ ілюструє, що НАТО має чіткі інтереси в навколишньому середовищі та його відносинах до безпеки, і висвітлює два регіони, на які, як передбачається, будуть сильно впливати зміни клімату: MENA та Арктика. НАТО визнала, що стратегічне значення цих інтересів може вимагати військових ресурсів та нових політичних ініціатив для захисту своїх членів в умовах зміни клімату (додаток Г) [7].

Ці приклади також демонструють, що НАТО як визнав вплив клімату на міжнародну безпеку, так і раніше сприяв ресурсам для подій у сфері безпеки, які виникають як наслідок цього. Дійсно, НАТО має різноманітні усталені програмні та політичні механізми (і військові ресурси), за допомогою яких він може підготувати себе та своїх партнерів до важливої ролі в контексті кліматичної безпеки [18].

Хоча інтервенція 2011 року в Лівії демонструє, що НАТО здатний і

готовий використовувати свої ресурси в Африці, коли це необхідно, в епоху все більш жорстких оборонних бюджетів по всьому альянсу, НАТО, швидше за все, не хоче створювати очікувань, що вони будуть доступні для регулярних військових операцій, або довгі зобов'язання в Африці. Те, що НАТО відхилило запит на причетність до Малі в 2013 році, говорить або про високий поріг для здійснення заходів, або про те, що перед тим, як він погодиться на здійснення сил в Африці, повинні бути поставлені дуже конкретні інтереси. Російська анексія Криму в Україні (на початку 2014 р.) змусила аргентичні країни змінити свою думку щодо Росії, і в цілому змінила перспективу щодо Росії в цілому. Наприклад, Канада давно проводила політику, яка виключала НАТО в Арктиці. Однак ця позиція, можливо, пом'якшилася після анексії Криму Росією. Враховуючи ці обставини та динаміку, реальне питання полягає в тому, чи потрібно НАТО розвивати колективну, інституційну прихильність регіону. Початковий фокус НАТО спрямований на поліпшення координації питань безпеки, таких як пошук та рятування [8].

В останні десятиліття НАТО використовує методологію передбачення, щоб краще зрозуміти проблеми безпеки в майбутньому та краще зрозуміти, як Альянсу може знадобитися адаптація та трансформація. Ці зусилля включають Довгострокове дослідження НАТО (проведене в 2005 році), аналіз сценарію 2009 року з боку НАТО з питань трансформації командування НАТО, а також дослідження 2011 року, проведене НАТО в галузі досліджень і технологій організації під назвою «Спільні операції 2030 року», а також конференція під назвою «Прогнозування довкілля безпекового середовища», щоб переглянути національні та міжнародні перспективи, методи та підтримувати аналітичні прийоми для довгострокового прогнозування середовища безпеки. Інші зусилля НАТО оцінили нові та руйнівні технології. Наприклад, 1 січня 2015 року Організація НАТО з питань науки та технологій розпочала серію лекцій, присвячену «Сканування горизонтів та аналіз стратегічного майбутнього»,

щоб обговорити методології, інструменти та прийоми щодо поточної найкращої практики сканування горизонтів та стратегічного майбутнього аналізу. У 2011 році Організація НАТО з досліджень і технологій провела конференцію з питань планування на основі ризику (додаток Д) [10].

З 2012 року НАТО АСТ проводило дві додаткові ініціативи прогнозування. Перший із них, Стратегічний аналіз передбачення, призвів до звіту про стратегічне передбачення НАТО за 2013 рік. Друга ініціатива, яка спирається на першу, – це FFAO. Спільні зусилля SFA/FFAO намагаються створити та використовувати єдиний погляд на майбутнє середовище безпеки з метою стратегічного планування НАТО. Аналіз стратегічного передбачення прагнув зрозуміти контури майбутнього стратегічного середовища. Зусилля FFAO прагнуть розробити концептуальні рамки для майбутніх операцій НАТО. У сукупності ці дві ініціативи прагнуть сформулювати роздуми про стратегічне середовище, сценарії та концепцію операцій для НАТО в 2030 році. Зрозуміло, що НАТО, створене Актом НАТО, створило нестабільні ситуації, не означає, що їх прийняло штаб-квартира НАТО. – Хоча вони є досить загальними, і подібні сценарії (і пов'язані з цим проблеми) висловлюються в літературі про зміни клімату та безпеку [14, с. 245].

Ці ініціативи визнають, що світ змінюється способами, що створюють нові виклики та парадигмальні сценарії для НАТО. Вони також розкривають уявлення про те, як НАТО розглядає основні чинники змін, і як такі зміни загрожують безпеці в майбутньому. Зрештою, їх мета – зрозуміти, як НАТО може найкращим чином діяти в очікуваному майбутньому середовищі. Цитата з третього семінару зі стратегічного передбачення коротко відображає сферу та наміри як ДФЗ, так і FFAO: «Майбутня готовність та планування майбутніх можливостей у складному і постійно розвиваючому середовищі безпеки вимагає продовження поточного середньострокового планування 2020 року до 2030 року і далі, де передбачається інше майбутнє середовище безпеки, його безпечні та військові наслідки та нові широкі

стратегічні експлуатаційні вимоги» [22].

Хоча точна методологія не описана, і SFA, і FFAO скликалися з широким колом учасників. Семінари стратегічного передбачення визначили різноманітність «драйверів» майбутнього середовища безпеки з відповідними «наслідками для безпеки». Семінари FFAO, засновані на цій роботі, створили кілька «ситуацій нестабільності» (і, пізніше, «всеосяжні ситуації з нестабільністю»), три з яких включають зміни клімату / довкілля як фактор. Сімдесят вісім (78) учасників з двадцяти однієї (21) країни взяли участь у ініціативі SFA, а також персонал, що представляє Міжнародний штаб НАТО, Міжнародний військовий штаб НАТО, Операції командування НАТО – Комплексний центр управління кризами та операціями (ССОМС), НАТО Командування союзницької трансформації, національні міністерства оборони та національні делегації в НАТО [15, с. 162].

Ініціатива FFAO включала національних представників, Військовий комітет НАТО та Комітет оборонної політики та планування НАТО. Вони також брали участь від центрів передового досвіду НАТО (СОЕ), аналітичних центрів та з наукових колективів. Незважаючи на участь Міжнародного штабу НАТО, Міжнародного військового штабу НАТО, різних інших компонентів НАТО та національних делегацій в НАТО, зусилля з планування політики в штаб-квартирі НАТО не зобов'язані включати результати семінарів – або відповідні погляди – у свої міркування. Політичні вказівки, затверджені главами держав-членів НАТО та урядів, визначають кількість, масштаб та характер операцій, які Альянс повинен мати можливість проводити. Він також визначає цілі та завдання, яких повинен відповідати НАТО, визначає вимоги до якісних можливостей та включає пов'язані з цим пріоритети та терміни планування політики. З середини 2016 року діють два набори політичних вказівок (з 2006 та 2011 років). Однак обидва є достатньо широкими, щоб охопити нестабільні ситуації, розглянуті в цій роботі [16, с. 11].

Ця робота зараз зосереджена на сценаріях цих двох навчань для

обговорення проблем, пов'язаних із кліматом, які, як вірогідно, розвиваються та розвиваються з часом. Аналіз, проведений у цій роботі, доповнює базову перспективу, сформовану в зусиллях ДФЗ / FFAO, і надалі ґрунтується на них. Це робиться завдяки глибокому заглибленню в одну сферу, за якою визнана група стратегічного прогнозування – це головний рушій майбутнього середовища безпеки: клімат [27].

Будучи президентом Ради Безпеки у квітні 2007 року, Великобританія здійснила першу «дискусію» (послідовні, сценарії монологів) щодо клімату та безпеки, залучивши рекордних 55 країн-членів. Концепт-документ Великої Британії визначив потенційні наслідки для миру та безпеки, включаючи прикордонні суперечки, нестабільність навколо міграції, вплив на постачання енергоносіїв, дефіцит продовольства та води, соціальні стреси в слабких державах та гуманітарні кризи від посухи та повеней. Багато країн-членів зосередили свої зауваження на (не) доцільності обговорення цього питання в Раді, і сесія не дала формального результату. Острівні тихоокеанські держави потім винесли це питання на Генеральну Асамблею. Вони витягнули компроміс: Резолюція 63/281 запропонувала «відповідним органам Організації Об'єднаних Націй, у відповідних випадках та в межах відповідних повноважень, активізувати зусилля щодо розгляду та подолання змін клімату, включаючи його можливі наслідки для безпеки», і просила Генерального секретаря доповідь про наслідки для безпеки, «що базується на поглядах держав-членів». Резолюція створила політичний простір для Ради, закликаючи всі відповідні органи ООН діяти, а у звіті Генерального секретаря підкреслювалося, що «дії, що мінімізують загрозу», чітко знаходяться в межах компетенції Ради, включаючи превентивну дипломатію, посередництво та вирішення суперечок [19].

На тлі зупинених переговорів з РКЗК ООН Німеччина повернула це питання до Ради у 2011 році, залучивши рекордних 64 учасників-членів. Протистояння Китаю, Індії та Росії ледь не заблокували дискусію, викликавши докори США: «Через відмову небагатьох прийняти нашу

відповідальність, мовчанням Рада вказує на дію» жорстка удача. «Це більш ніж розчаровує; це жалюгідне, недалекоглядне і, відверто кажучи, неприйняття обов'язку. «Сесія тривала, і обережна заява президента, узгоджена за лаштунками, висловлювала стурбованість тим, що» можливі несприятливі наслідки зміни клімату можуть у перспективі посилитись. певні існуючі загрози міжнародному миру та безпеці, «зокрема загроза втрати території для малих острівних держав через підвищення рівня моря. У заяві вимагається, щоб Генеральний секретар включав «аналіз конфлікту та контекстуальну інформацію» про можливі наслідки зміни клімату під час звітування перед Радою [28].

Починаючи з 2011 року, Рада не проводила чергових дебатів, а натомість дві сесії «формули Аррії» – неофіційні, позаміські, позафіксовані засідання, під час яких експерти, які не входять до ООН, можуть проінформувати членів Ради [21].

Багато спостерігачів Ради закликали її включити краще розуміння впливу клімату у свої нинішні операції. Кілька країн-членів схвалили таке міркування. На сесії 2011 року в концептуальній записці голови Ради Німеччини було підкреслено, що зміни клімату «представляють особливий виклик крихким країнам», включаючи постконфліктні чи невдалі держави, які вже є в порядку денному Ради. Кращий аналіз на підтримку миротворчої діяльності не є суперечливим. Під час дискусій у 2011 році члени Ради погодились із заявою Президента з проханням Генерального секретаря повідомити контекстну інформацію про можливі наслідки зміни клімату для безпеки. Експерти стверджують, що це була упущена можливість підвищити рівень обізнаності Ради [31].

Інформація про клімат може бути найбільш вражаючою, коли високоякісні докази демонструють конкретні, дієві зв'язки з миром та безпекою та поширюються каналом, який міг би ефективно дійти до Ради, наприклад, через СПГС. Це викликає більшу проблему: нездатність системи ООН забезпечити, щоб її відповідні частини отримували та обмінювались

інформацією узгоджено, своєчасно. Їй не вистачає персоналу для узагальнення та систематизації інформації. Потужні члени натомість використовують національні засоби, часто не ділячись. Аналіз випадку SCR аналізує проблеми, пов'язані з жінками, дітьми та цивільним населенням. У кожній галузі постійне залучення Ради запроваджувало механізм інформування про поточні операції, з моніторингом, звітуванням та якістю інформації, яка часто переглядається. Однак кожна область зіткнулася з недостатнім потенціалом та ресурсами, що перешкоджає їх реалізації. Позиція держав-членів – ще одна проблема [23].

Багато хто розглядає ці питання як доповнення, а не на «центральні принципи, які підтримують запобігання конфліктам та підтримують довгострокову стабільність» щодо жінок, Китаю та Росії вважають за краще «звузати сферу звітування Генерального секретаря ... особливо щодо ситуацій, «Механізми консультування обмежені не участю ключових членів, як це стосується Китаю та Росії у випадку експертної групи з цивільних осіб. Більш позитивним прикладом є рух Ради – зупиняючи, неповно, а іноді й неохоче – спрямовуючи «конфліктні ресурси» через санкційні режими, експертні комісії, ініціативи ув'язнення та, у кількох випадках, мандати миротворців. Експертні панелі надали набагато конкретніше та дієвіше інформування, ніж вид у звіті Генерального секретаря (навіть якщо Рада не завжди діяла щодо цього). Ще одним позитивним прикладом є довгострокова оцінка кліматичних тенденцій, міграції та конфліктів через Сахель, яка була створена завдяки співпраці декількох органів ООН. Це, здається, було добре прийнято в Раді як за його специфікою, так і за підтримкою, яку вона мала від країн-членів регіону [29].

За останнє десятиліття було декілька закликів до вдосконалення інтеграції екологічних змінних у системи раннього попередження про конфлікти. Консорціум, який фінансується ЄС, під керівництвом International Alert визначив клімат і конфлікт як один із чотирьох центрів посилення можливостей раннього попередження. Бельгія закликала ООН «активізувати

зусилля щодо раннього попередження» під час сесії Ради з питань клімату 2007 року. У 2013 році ООН запустила Операційно-кризовий центр, координувавшись між десятима органами для підготовки щоденних оперативних звітів та видачі сповіщень для вищих керівників. Однак Раннє попередження податків Радою є кількома способами. Проблема вимагає не просто якісної інформації, але й вміння її інтерпретувати та здатності її поширювати. Знову ж таки, досвід Ради з питань жінок, дітей та цивільних осіб свідчить про труднощі [32].

У 2010 році Рада прийняла рішення про стандартизацію механізмів моніторингу, аналізу та звітності щодо сексуального насильства, пов'язаного з конфліктами. Але SCR встановив, що «увага зосереджена лише на моніторингу відомих винних осіб із вчиненням подальших актів сексуального насильства», а не на «втручанні змінних, які можуть запобігти, а також передбачити». консультиватися з недержавними суб'єктами без згоди чи прохання зацікавленого уряду. Навіть якщо Рада погодиться на масштаби ранньої інформації та покращить її своєчасне використання, концептуальні, практичні та етичні виклики залишаться [30].

Концептуально немає наукової думки щодо того, як водії клімату підвищують ризик конфлікту. Існують також складні етичні питання щодо того, хто повинен мати доступ: Управління ООН з зменшення ризику стихійних лих стверджує, що системи раннього попередження про стихійні лиха працюють найкраще, коли вони не лише оцінюють та контролюють, а й поширюють інформацію уразливих громадах. Поміркуйте, яка система попереднього попередження про клімат-конфлікт могла б передбачити у випадку Сирії. Деякі стверджують, що сирійська громадянська війна має чіткий підпис щодо зміни клімату через стійку посуху. Але ретельна оцінка показує важливість складних зв'язків між кліматичними водіями та економічними та політичними фактами на місцях [24].

Будь-яке «раннє попередження» повинно було б інтегрувати інформацію не тільки про посуху, але й про управління водними ресурсами,

про життєдіяльність фермерів та про зміни в політиці щодо сільських субсидій (додаток Е). Загалом, ризики для людей виникають не лише від небезпек, але і від складного поєднання можливостей та вразливих ситуацій у постраждалих громадах [33].

В принципі, Рада прагне запобігання конфліктам «як невід'ємної частини своєї основної відповідальності за підтримку міжнародного миру та безпеки.» Також великі грошові витрати на миротворчість після конфлікту повинні працювати як сильний практичний стимул для запобігання обом. Рада та ООН. Тим не менш, запобігання конфліктам залишається спірним. Росія висловила застереження щодо профілактичних зусиль, що виходять за рамки мандату Ради. Профілактиці також перешкоджають методи роботи Ради, які за замовчуванням спрямовані на реактивність. Як стверджує один експерт, «Коли біженці починають приїжджати, саме тоді приходиться [Рада]. Важко зрозуміти, що вона може зробити до цього моменту». Концепція британських та німецьких конспектів для кліматичних дебатів Ради 2007 та 2011 рр. Кожен підкреслював запобігання конфліктам, як і кілька країн-учасниць [25].

Під час сесії формули Arria 2015 року острівні тихоокеанські держави повторно закликали спеціального представника з питань клімату та безпеки, зокрема, щодо превентивної дипломатії. Литва запропонувала, що миротворчі місії можуть відігравати певну роль у «посередництві місцевих суперечок», спричинених змінами клімату, з метою «запобігання конфлікту на його ниві». Важливою відмінністю є специфічна конфліктна «оперативна» профілактика (включаючи посередництво, вирішення конфліктів) та зміцнення довіри) та більш широке управління факторами ризику конфлікту або «системною» профілактикою [30].

Для оперативної профілактики офіс Генерального секретаря, можливо, був більш ефективним інструментом, ніж Рада. Можуть бути випадки, коли Рада може грати передбачувану роль у кліматичних суперечках, зумовлених кліматом, – наприклад, здійснюючи тиск на вирішення переговорів щодо

вирішення проблеми конкуренції з ресурсами в регіональних морях або міжнародних річкових басейнах. Зважування внутрішньодержавних питань складніше, враховуючи занепокоєння багатьох держав-членів щодо слизького схилу до запобіжного застосування сили. Крім того, багато держав протистоять стигмі щодо включення їх до порядку денного Ради як «тендітного». «Такі занепокоєння виникли, коли Рада ініціювала» секретаріат «інструктажів» сканування горизонту», присвячених нестабільності та виникненню конфлікту. Системна профілактика дає більше місця в політичному плані і є аналогічною такій діяльності, як фокусування Ради на торгівлі стрілецькою зброєю як глобальному факторі ризику конфліктів. Однак знову ж таки аналіз досвіду ДКР з іншими питаннями викликає застереження щодо здатності Ради переводити дискурс у дію [35].

Сахель надає тест на здатність Ради пов'язувати клімат та запобігання конфліктам. Здається, цей регіон є рідкісним прикладом єдності Ради у визнанні миротворчого потенціалу співпраці в галузі охорони навколишнього середовища. Інтегрована стратегія ООН щодо Сахелю, ініційована кризою в Малі 2012 року та затверджена Радою у 2013 році, використовує перспективний підхід до регіональних викликів, будуючи довгострокову стійкість однією з основних її цілей. У травні 2016 року Рада пройшла брифінг щодо впливу клімату та опустелювання в регіоні, і нещодавно він закликав уряди регіону Озера Чад визнати екологічні проблеми однією з «першопричин» нестабільності та екстремізму. Миротворча місія MINUSMA в Малі була доручена Радою мінімізувати свій власний екологічний слід у цій галузі, але більш широкі проблеми, що пов'язують довкілля, конфлікт та нестабільність, не були визнані або включені до її мандату [40].

SIDS стикаються з низкою кліматичних загроз, включаючи підвищення рівня моря, екстремальні погодні явища та територіальні втрати чи залишення, які погіршуються на тлі бідності та низьких можливостей адаптації (додаток Ж) [100].

Головними прихильниками дій Ради щодо зміни клімату були самі SIDS, скориставшись їх значним числом в ООН. Папуа-Нова Гвінея зазначила на засіданні Ради 2007 року: «Небезпеки, з якими стикаються невеликі острови та їх населення, є не менш серйозними, ніж ті, які стикаються з націями та народами, яким загрожують зброї та бомби.» Навіть Індія, послідовний противник кліматичної ролі Ради, підтвердив під час сесії 2011 року «екзистенційну загрозу», з якою стикаються маленькі острови; У заяві президента з цієї сесії відзначається стурбованість «можливими наслідками для безпеки» від втрати території [93, с. 7].

Тиск на залучення Ради також впливає з відсутності альтернативних місць. Існує давній орган договору про біженців та без громадянства, але він не стосується загроз для всієї території та населення нації. Генеральний секретар зазначив, що «багатосторонні всеохоплюючі угоди були б ідеальним превентивним механізмом, передбачаючи, де і на якій правовій основі можуть постраждалі групи населення переміщення в інше місце, а також їх статус». Території стануть непридатними для життя задовго до того, як вони будуть занурені, однак, і цілком можливо, до того, як можна буде встановити таку правову базу. Якщо факти на місцях рухаються швидше, ніж інституційні відповіді, і немає інших очевидних місць, Рада Безпеки, ймовірно, відчує все більший тиск на реагування [66, с. 1].

Питання полягає в тому, чи може Рада сприймати конкретну відповідь, не провокуючи держав-членів, які насторожено ставляться до експансивних, невизначено визначених ролей. Одним із ускладнень є те, що острівні країни не об'єднуються. Хоча тихоокеанські острівні держави наполегливо наполягають на ролі Ради, Карибське співтовариство підтримало позицію G77, закликаючи Раду «утримуватися від посягання на функції та повноваження, які Хартія та традиція покладають на компетенцію Генеральної Асамблеї». Ще одне ускладнення – стосунки з РКЗК ООН. Багато спостерігачів відзначають, що кліматичний режим погано адаптований до проблеми без громадянства. Крім ризиків для SIDS, існує

більша проблема незаселеної території в прибережних зонах і дельтах, а також складна політика втрат і збитків. Супровідне рішення Паризької угоди зазначає, що стаття про втрати та збитки «не передбачає і не дає підстави для будь-якої відповідальності чи компенсації», хоча країни можуть застосовувати засоби захисту в інших сферах. Хоча це може заблокувати кліматичну справедливість для осіб, які стикаються з особами без громадянства, це, певно, відмінняє один бар'єр для вирішення проблеми без громадянства в рамках РКЗК ООН. Паризька угода визначає декілька потенційних напрямків для співпраці та сприяння втратам та збиткам, включаючи раннє попередження, готовність до надзвичайних ситуацій, події уповільненої дії, управління ризиками та стійкість. Ці мандати, ймовірно, зменшать політичний простір для дій Ради з питань безгромадянства [37, с. 26].

Згідно з Stern Review, «Деякі підрахунки дозволяють припустити, що до середини століття 150–200 мільйонів людей можуть постійно переміститися через підвищення рівня моря, частіші повені та інтенсивніші посухи. «Однак стипендія на мобільність малює складну картину. П'ятий звіт про оцінку Міжурядової групи з питань зміни клімату застерігає, що міграція має численні причини, що екстремальна погода може порушити, а також стимулювати міграцію, і що рух часто є крайнім заходом, особливо для дуже бідних, багато з яких, ймовірно, страждати на місці [61, с. 403].

Незважаючи на складності, тема «кліматичні біженці» перегукується з країнами-членами. Більше половини тих, хто бере участь у дебатах Ради 2007 року, визнали проблемою зміни клімату. На сесії 2011 року Генеральний секретар попередив, що «екологічні біженці» «переробляють людську географію планети – тенденція, яка зростатиме лише в міру просування пустель, вирубування лісів та підвищення рівня моря.» Якщо стурбованість очевидна, менш зрозуміло, як Рада могла б вирішити це питання. Відповідно до міжнародного права біженцями є особи, які переступили кордон, боячись переслідування. Це визначення обмежує відповідальність за дії домашнього

стану, визначає статус на індивідуалізованій основі та визнає лише транскордонне переміщення. Правовий статус людей, що переміщуються в кліматі, більше схожий на статус ВПО, для яких не існує договору, що визначає ролі та правила. Рада та інші органи ООН регулярно беруть участь у справах ВПО, і існує велика кількість керівних принципів з обмеженим правом у формах резолюцій, інститутів, рутинних практик та керівних принципів. Але експерти вважають, що зміна клімату, як було сказано, «занадто рано [для відповіді Ради] ... якщо Бангладеш не вдарить», і що буде велика перевага «придушити питання», залишаючи питання гуманітарній стороні операцій ООН або РКЗК ООН. Огляди SCR щодо наскрізного досвіду щодо конфлікту жінок, дітей та цивільних осіб показують саме таку закономірність, оскільки переселенці лише в тих тематичних контекстах розглядаються рідко. Було кілька пропозицій до міжнародної угоди щодо роз'яснення прав та обов'язків щодо людей, що переміщуються в кліматі. КС 21 UNFCCC надала доручення створити цільову групу з розробки рекомендацій щодо подолання зміни клімату. Знову ж таки, РКЗК ООН, хоч насправді не вирішує це питання, можливо, зробила достатньо для придушення дій Ради [38, с. 350].

Це дослідження свідчить про те, що виклик клімату погано відповідає режиму роботи Ради. Загалом Рада є реактивною, ієрархічною та часто погано інформована та має слабкий моніторинг та подальші заходи. Це нетривіальні перешкоди для будь-якої ролі Ради поза межами непридатності. Тому прихильники ролі Ради стикаються із посиленням тягарем доказування. Вони повинні чіткіше чітко сформулювати, як їхня пропозиція співпадає з цією динамікою Ради та перспективами ефективних дій [62]. Внесення цього питання до Ради може мати своє місце у введенні актуальності в політику щодо клімату, але є законні причини протистояння та скептицизму. І завжди використовувати Раду як прихильників хуліганів, особливо з питань, що не є основою консенсусу щодо мандату Ради, завжди варто. Держави-члени, які наполягали на дії Ради, знають це, але значною мірою не змогли

сформулювати чітке бачення того, що буде робити Рада в майбутньому. Звичайно, ефективність також є функцією простору, доступного Раді політично. Розглянуті тут потенційні ролі різняться як з точки зору політичного консенсусу, так і в міру того, наскільки вони розтягують повноваження Ради. Зв'язок між розтягуванням мандату та відсутністю підтримки не є суворо лінійним [70].

Орієнтовані ініціативи, на яких не вистачає альтернативних інституційних підстав, таких як виклик SIDS, можуть отримати політичний простір поза тим, що можна було б передбачити, якщо дивитись лише на їх мандат розтягування. На відміну від цього, Рада намагається зробити добре або підтримувати свою спрямованість, наприклад, запобігання конфліктам, бракує політичного простору, незважаючи на те, що зручно перебувати в межах мандату. Ні Рада, ні ООН не є статичними – свідком еволюції символічних миротворчих місій у сучасних складних операціях з будівництва миру, або безпрецедентної публічної кампанії 2016 року щодо виборів Генерального секретаря. Виклики у світі не просто реагують на установи; вони також формують і можуть використовуватися для формування інституціонального характеру [39, с. 317].

Висновки до розділу 2

Підводячи підсумки, відзначимо, що ООН є сьогодні найбільшою міжнародною організацією, що займає лідируючі позиції у вирішенні проблеми кліматичних змін. Прийняття низки документів в області клімату стало важливим кроком у розвитку міжнародного співробітництва в галузі глобальної зміни клімату. Особливо відзначимо те, що РКЗК та Кіотський протокол не диктують країнам-учасникам обов'язкові схеми регулювання викидів парникових газів.

Кожна з країн самостійно розробляє і приймає таку схему виходячи зі своїх внутрішніх природних, соціально-економічних умов і пріоритетів. Важливе завдання на даному етапі – перетворити Копенгагенську угоду, робота над якою триває і сьогодні, в новий юридичний документ.

Кліматичний порядок денний стає все більш популярним на самітах і зустрічах найбільших міжурядових організаціях, однак протиріччя між розвиненими і країнами, що розвиваються з питань зміни клімату призводять до того, що дана проблематика залишається по суті «замороженою».

В останні чотири десятиліття посилюється значення в публічній постановці проблем зміни клімату неправлячих організацій, а специфіка сучасного етапу розвитку політичної демократії полягає в тому, що публічні політики вже не можуть ігнорувати позицію громадянського суспільства.

Останнім часом провідні держави на світовій арені активізували свої дії і риторику на міжнародній арені і борються за лідерство в цій галузі. Це зазначається, наприклад, під час виступів лідерів країн на 70-й сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Незважаючи на визнання неможливості збереження колишньої моделі індустріального розвитку і споживання більшістю країн, проблема зміни клімату залишається серйозним викликом міжнародній безпеці, а темпи її рішення на існуючих переговорах відстають від темпів наростання кліматичної загрози.

Окремо хочеться відмітити, що деякі регіони нашої планети самостійно

ведуть роботу з нормативного закріплення їх домовленостей щодо боротьби зі зміною клімату. Так, Латинською Америкою було прийнято 81 кліматично орієнтовану регіональну стратегію, включаючи Регіональну конвенцію зі зміни клімату 1993 року та Стратегічну домовленість про скорочення уразливих та стихійних впливів.

Ця практика Латинської Америки є позитивним досвідом, яким повинні скористатися інші країни. Також підкреслимо той факт, що РКЗК ООН дала значний поштовх для розвитку національного права в напрямку вирішення проблем зміни клімату. За порівняно недовгу історію нормативного регулювання зміни клімату світове суспільство створило значну кількість міжнародно-правових актів, серед яких центральне місце зараз займають Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та Кіотський протокол до неї. РКЗК ООН - це революційний прорив на час її прийняття та не в повній мірі ефективний засіб вирішення проблем зміни клімату на сьогодні. Що ж до Кіотського протоколу, то на питання його майбутнього можна буде відповісти, коли стане зрозумілим, чи будуть ратифіковані запропоновані в Досі зміни, а також чи прийдуть до згоди держави відносно нового документа до 2015 року.

Загалом, завдяки РКЗК ООН та Кіотському протоколу міжнародне регулювання збагатилося новими інструментами для досягнення скорочення викидів парникових газів. Також невдовзі право зміни клімату припинить свій автономний статус та інтегрується з іншими міжнародноправовими інститутами, що в перспективі тільки підвищить ефективність боротьби зі зміною клімату. Узагальнюючи результати нашого комплексного дослідження міжнародного нормативного комплексу, який діє в сфері зміни клімату, можна відзначити, що він є достатньо складним, багатошаровим та різновекторним, дуже швидко розвивається та збагачується новими механізмами та нормами.

РОЗДІЛ 3

КЛІМАТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ

Танення льодовиків у Гімалаях чи в Андах, частіші шторми в Карибському басейні чи Океанії, зміна погодних ситуацій в Африці чи на Близькому Сході: проблеми, пов'язані зі зміною клімату, величезні. Наслідки викликають геополітичні питання, мають наслідки для засобів до існування та розвитку, і потребують стратегічної відповіді для забезпечення сталого розвитку. Вони ставлять питання, що лежать в основі міжнародної політики – суверенітету, територіальної цілісності та доступу до ресурсів, таких як вода, їжа та енергія. Протягом наступних десятиліть зміни клімату можуть спричинити значні та дуже невизначені наслідки для суспільства, підриваючи безпеку людини та збільшуючи ризики конфліктів та нестабільності [40].

Серед науковців та політиків по всьому світу виникає консенсус щодо того, що зміни клімату виступатимуть як мультиплікатор і навіть стимул для загроз міжнародному миру та безпеці. Багато наукових доповідей встановили, що наслідки зміни клімату становлять реальну загрозу стабільності та безпеці. Численні офіційні заяви, позиційні документи та резолюції Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу, інших міжнародних та регіональних організацій та донорських установ слідує за цим керівництвом. Коли консенсус щодо ризиків, спричинених кліматом, стає загальновизнаним, політичний дискурс повинен бути поглиблений і його потрібно перейти від раннього попередження до раннього дії, щоб запобігти майбутнім кризам і посилити безпеку. Визнання масштабів проблеми та відповідна відповідь вимагають широкої коаліції. Ефективне партнерство повинно включати уряди – міністерства закордонних справ, які беруть на себе головну роль, – а також представники науки, бізнесу та громадянського суспільства [63].

Ось чому, починаючи з 2011 року, Федеральний департамент закордонних справ Німеччини у співпраці з Adelphi та його партнерами

звернувся до зацікавлених сторін, експертів та організацій у всьому світі з метою створення підтримки та надання нового поштовху переговорам щодо глобальної кліматичної угоди, який повинен бути завершений до 2015 року. Сотні керівників та експертів, а також тисячі громадян взяли участь у регіональних круглих столах від Боготи до Нью-Делі, керівних інструктажах та консультаціях з Веллінгтона до Порту Іспанії та заходах на кліматичних конференціях з Дурбану до Доха. Завданнями в основі цих заходів є обмін думками, спільне визначення пріоритетів та розробка спільних стратегій для вирішення проблем кліматичної безпеки [70, с. 180].

Більше того, діяльність базується на переконанні, що для подальшого поглиблення розуміння змін клімату та безпеки та отримання підтримки для профілактичних дій необхідна сильна політична відданість на глобальному, регіональному та національному рівнях. Консенсус, досягнутий під час відкритої дебати Ради Безпеки ООН про зміну клімату та безпеки, зафіксованої в заяві президента, демонструє загальне визнання тяжких ризиків, які виникають із зміни клімату. Німецька ініціатива доповнила дебати наступною конференцією, щоб перетворити це визнання на дію на місцях. Ініціатива створила імпульс, який змусив інших учасників дотримуватися відповідного прикладу, як свідчать наступні конференції з питань кліматичної безпеки в Лондоні в 2012 році та в Сеулі в 2013 році [41, с. 201].

Різні регіони надають пріоритет для різних аспектів кліматичної дипломатії та розглядають її з різних куточків, тому процес, ініційований Міністерством закордонних справ Німеччини у співпраці з Adelphi та його партнерами, робить акцент на проведенні дискусій на регіональному рівні. Геополітичні питання, питання існування та розвитку, а також стабільна зелена економіка можуть відігравати ключову роль, а їх актуальність, а також здатність сприяти вирішенню залежать від контексту. Цей підхід вимагає ґрунтовних дебатів з регіональними організаціями, громадянським суспільством та експертними спільнотами з різних регіонів шляхом

неформальних консультацій, побічних заходів на міжнародних конференціях, семінарів, інструктажів та різних інформаційних заходів [43].

Організації-партнери беруть участь у розробці регіональних перспектив за допомогою заяв, брифінгів, спільних консультацій та конкретних регіональних виставок з питань клімату та безпеки. Цей буклет документує амбітний політичний процес та прогрес у Німеччині щодо залучення зацікавлених сторін, країн-партнерів та регіональних організацій. Він також висвітлює досягнення та ключові послання, викладені в рамках спільної ініціативи з питань зміни клімату та безпеки Німецьким федеральним міністерством закордонних справ [64, с. 155].

Проблеми, що стоять перед кліматичною дипломатією, можуть здатися жахливими, але це не означає, що згода щодо ефективного кліматичного режиму недосяжна. Історія продемонструвала, що протягом декількох років можливі великі трансформації, і, як описано вище, досягнення сучасного кліматичного режиму в забезпеченні масштабних глобальних зрушень інвестицій часто не помічаються. Дипломатія використовує м'яку силу для формування мислення та впливу на міжнародні та національні програми, а також на роботу уряду. Наприклад, дипломатія розробила план Маршалла відновити Європу після Другої світової війни. Дипломатія керувала в основному мирним переходом економіки та управління в Європі після холодної війни [72, с. 996].

Дипломатія створила системи для захоплення терористичних активів по всьому світу. Дипломатія розробила низку багатосторонніх режимів від СОТ до МАГАТЕ до ЮНКЛОС; врівноваження чутливих та складних геополітичних ландшафтів, що зачіпають життєво важливі сфери суверенного контролю. Досвід показує, що завдяки застосуванню політичної підтримки та узгодженої дипломатії можна налагодити міжнародне співробітництво для вирішення як давніх, так і нових глобальних викликів. Аналогічні узгоджені зусилля необхідні для подолання змін клімату [42].

Кліматична дипломатія часто розглядається як фокус на останніх трьох

напрямах, але вона також має ключову роль у формуванні власних розмов про національні інтереси та інших країн. У більшості міжнародних відносин є конвенцією вважати, що країни мають чітко визначені національні позиції на основі зрілого розуміння своїх основних інтересів та інтересів інших. Це рідко трапляється у складних і швидко розвиваються сферах, таких як зміни клімату [64, с. 155].

У багатьох країнах зміни клімату не є основними для дебатів національних інтересів. Як і у всіх інших сферах політики, процес формування національного інтересу є політично оскарженим, він може переважати нерепрезентативними та вузькими групами інтересів, і часто залежить від менш досконалої інформації. У деяких країнах дебати про національний інтерес зароджуються, це найважливіша сфера впливу на кліматичну дипломатію для досягнення кліматичного режиму 2°C. Збитки від зміни клімату погано розуміються на національному рівні, а постраждали округи – наприклад, фермери чи прибережні міські адміністрації – набагато менш потужні, ніж багато високовуглецевих галузях [75, с. 465].

Це означає, що сприйняті компроміси між поточним економічним зростанням та майбутнім процвітанням часто завищені в політичних дискусіях. Глобальні взаємозалежності означають, що за короткий термін вплив кліматичних змін на міжнародні ринки продовольства та ланцюги поставок часто зменшить реальні доходи та національну стабільність більше, ніж прямі національні кліматичні наслідки. Але ці зовнішні ризики наразі не оцінюються в жодному національному плані адаптації (додаток II) [44, с. 283].

Національна готовність діяти сильно формується уявленням про те, наскільки серйозно інші країни займаються зміною клімату, їх виконанням минулих обіцянок та готовністю об'єднати суверенітет для досягнення спільних цілей. Але країни мають дуже бідну інформацію про те, чим насправді займаються інші, і взагалі завищують власну ступінь лідерства. У всіх цих сферах національних дебатів щодо інтересів кліматична дипломатія

відіграє ключову роль для покращення розуміння того, про що йде мова, розширення можливого простору домовленостей та уточнення суб'єктам, які приймають рішення, наслідків невдач [64, с. 155].

Зазвичай дипломатія сприймається як реактивна дисципліна. Але хоча вирішення проблем та управління кризами є важливою частиною дипломатичної практики, так само, як і перспективні підходи до розробки рішень міжнародних проблем. Кліматична дипломатія – це практика та процес створення міжнародного режиму зміни клімату та забезпечення його ефективного функціонування [79, с. 3274].

Отже, еволюція кліматичної дипломатії передувала та формувала побудову кліматичного режиму. Наприклад, виявлення ринкових невдач навколо використання відновлюваної енергії у країнах, що розвиваються, призвело до створення Цільової групи G8 з відновлювальної енергетики у 2000 році. Рекомендації цієї робочої групи були заблоковані адміністрацією Буша, але проінформовані підходи ЄС до (не вдалося) переговори щодо глобальної цілі відновлюваної енергії на саміті в Йоганнесбурзі 2002 року та створення Великобританією REEEP [46].

Ці питання були висунуті на німецькій конференції в 2004 році, що безпосередньо призвело до створення IRENA у 2009 році, яке стає головним стовпом більш широкого режиму зміни клімату. Це демонструє, наскільки реактивна дипломатія недостатня для побудови міжнародного режиму зміни клімату для досягнення амбітних результатів, але для досягнення успіху потрібні стратегічні уявлення та досвід [80].

Додаток К ілюструє еволюцію у центрі уваги практики кліматичної дипломатії, яка відбулася за два десятиліття з моменту початку переговорів щодо РКЗК ООН у 1990 р. У цей період спостерігається зміна кліматичної дипломатії від відносно вузького фокусу на процесі РКЗК ООН, до більш складна і ширша дисципліна, яка зараз залучає нові округи та охоплює більш широкі геополітичні дискусії [65].

Для забезпечення ефективної кліматичної дипломатії є три критичні

етапи [47, с. 62]:

1. Переговори про глобальну угоду. Перший етап кліматичної дипломатії – це ефективне представництво у процесі РКЗК ООН. Це стимулювало дуже креативні підходи країн – особливо тих, що мають менше традиційних дипломатичних ресурсів – працювати над визначенням порядку денного. У графі 1 викладено, як Бангладеш перетворив свою «вразливість» на позитивну увагу на стійкість. Він надіслав свій внутрішній досвід для сприяння дискусії про клімат «Втрати та збитки» в РКЗК ООН. Це показує, як країни можуть використовувати більш егалітарний форум РКЗК ООН для формування режиму.

2. Побудова міжнародних політичних умов Наступним етапом еволюції кліматичної дипломатії стало посилення технічних переговорів РКЗК ООН – як правило, під керівництвом спеціалізованих підрозділів Міністерств довкілля або МЗС – з більш широкими дипломатичними зусиллями для впливу. позиції країни за межами переговорів. Спочатку учасники переговорів щодо клімату реалізовували це, головним чином, шляхом прямих візитів на офіційному та міністерському рівнях до ключових країн, наприклад, демарші до ключових столиць. Однак, зважаючи на обмежену спроможність, це дозволяло брати участь лише з невеликою кількістю акторів. Щоб збільшити вплив на «ширину смуги» та вплинути на значне коло країн, необхідна мобілізація дипломатів-генералістів, які постійно розміщуються у ключових столицях, та визначення пріоритетності змін клімату ключовими міністрами у своїх міжнародних поїздках та дипломатичних зобов'язаннях. Напередодні Копенгагену значна дипломатична увага була зосереджена на формуванні політичних умов глобальної угоди. Це призвело до розмноження платформ та форумів, спрямованих на формування політичних дискусій у столицях, а клімат був включений у низку існуючих міжнародних процесів, таких як G8, G20 та багато регіональних та двосторонніх зустрічей на рівні міністрів та самітів [69, с. 17].

Один з нових форумів, що з'явився, був CVF, заснований з ініціативи Мальдівських островів, коли в 2009 році зібралися одинадцять вразливих країн світу, щоб висвітлити загрози, які викликають зміни клімату для їх існування та зосередити міжнародну увагу на своїх тяжке становище як попередник більш шкідливих наслідків в інших куточках світу. CVF перетворився на глобальне партнерство кліматичних лідерів, продемонструвавши, що найбільш серйозні загрози національним інтересам, ймовірно, призведуть до найактивніших дипломатичних відповідей. Політичні лідери, які беруть участь у ХВС, описувались як «використовуючи свій статус як найбільш уразливих до зміни клімату, щоб пробити значно вище своєї ваги за столом переговорів» [48, с. 156].

MEF – сімнадцять країн, що приймають США з 2009 року (припадає приблизно на 80% загальносвітових викидів парникових газів), є ще одним прикладом форуму, який забезпечує безпечний простір для розробки концептуальних пропозицій на основі суттєвих проблем на переговорах, таких як прозорість та підзвітність, або розробка пропозицій, які потребують міжнародного співробітництва, таких як плани дій щодо технологій. Незважаючи на первісні занепокоєння з приводу того, що MEF може відмовитись від формальних переговорів РКЗК ООН, воно на сьогодні мало мінімальний вплив на переговори. Цей потенціал може бути активізований з огляду на зосередженість США на зміні клімату після переобрання Обами. Розвиток додаткових форумів, таких як CVF та MEF, показує зростаючу сферу міжнародного кліматичного режиму. Однак напередодні саміту в Копенгагені спроби занести зміни клімату до такої кількості різних міжнародних дискусій були помічені деякими, щоб послабити здатність досягти сильних результатів. Здатність фахівців з питань клімату – особливо з бідніших країн, які працюють на менших делегаціях – була розбита між занадто великою кількістю процесів, а деякі стверджують, що поштовх до угод став розмитим у багатьох місцях [81, с. 324].

Підготовка до Копенгагена показує, як розробка міжнародних процесів

не може бути відокремлена від практичних можливостей розвитку достатнього потенціалу кліматичної дипломатії, який може ефективно їх використовувати. Країни також повинні мати чітке стратегічне розуміння найважливіших місць та відносин, в які потрібно інвестувати. Мобілізація потенціалу та стратегічного спрямування, необхідних для ефективного залучення до режиму розширеного клімату, є значним інституційним зусиллям навіть для найбільших країн. Він вимагає високого рівня викупу вищих міністрів та посадових осіб, значного перерозподілу людських та фінансових ресурсів, підготовки та координації дипломатів-генералістів та сильного центрального потенціалу для надання підтримки та своєчасного наповнення для впливу [49].

Наприклад, Мережа прихильників навколишнього середовища Великобританії була побудована через серію щорічних зустрічей у Лондоні 2000 року, в яких брали участь понад 40 дипломатичних працівників середнього рангу з усього світу. З часом складність цих зусиль із залучення зусиль зростає, включаючи використання неурядових спеціалістів, використання фінансування проектів для підтримки місцевого аналізу наслідків зміни клімату та можливостей розвитку низьковуглецевого рівня та встановлення формальних двосторонніх партнерських стосунків з питань зміни клімату. Наприклад, ЄС побудував значні двосторонні партнерські відносини з Китаєм, Індією, Бразилією та Південною Африкою протягом останнього десятиліття [68, с. 184].

3. Впровадження та інтеграція. Ці діалоги, хоча й значні, все ще в основному зосереджені на підтримці та формуванні формальних переговорів у РКЗК ООН. Однак, починаючи з середини 2000-х років масштаби кліматичної дипломатії знову розширюються та поглиблюються через необхідність реагувати на зростаючі наслідки зміни клімату та сприяти зростанню економіки з низьким рівнем вуглецю. Наприклад, міжнародні дискусії щодо наслідків зміни клімату для безпеки вперше проводилися на Конвенції ООН в 2007 році і регулярно проводилися в рамках Конвенції

ООН та ООН. Ці дискусії підштовхують зміни клімату до порядку денного нетрадиційних суб'єктів, таких як спільнота з безпеки. Розширення прав і можливостей нових учасників та адвокатів є важливим для розширення легітимності та надійності кліматичної загрози. Здійснення політики та субсидій для підтримки економічного розвитку з низьким вмістом вуглецю призвело до цілого ряду торгових суперечок; особливо це стосується включення міжнародної авіації до схеми торгівлі викидами в ЄС та поточних суперечок США та ЄС з Китаєм щодо субсидій виробникам сонячних панелей. Фінанси, пов'язані зі зміною клімату, є дедалі більшою частиною офіційних потоків допомоги та стали головною сферою обговорення в дебатах щодо рамки Цілей розвитку тисячоліття, що мають бути узгоджені у 2015 році. Ці тенденції призводять до значних викликів для інтеграції клімату перетворення в інші міжнародні інституції поряд з іншими національними пріоритетами та для розробки нових підходів до реалізації цілей щодо зміни клімату на місцях. Хоча ця еволюція в масштабах і складності є ознакою успіху в досягненні цілей щодо зміни клімату, вона викликає значні проблеми для ведення ефективної кліматичної дипломатії. Хороший приклад труднощів інтеграції дає поточний суперечка щодо субсидій між ЄС та Китаєм [50, с. 87].

Після скарг деяких виробників сонячних батарей в ЄС Європейська комісія (відповідальна за торгову політику) запропонувала каральні тарифи на імпорт китайських сонячних панелей. Цей крок був проти великої коаліції компаній ЄС, які залежать від доступного китайського імпорту сонячних панелей, та компаній, що експортують сонячне обладнання для виробництва в Китай. Вісімнадцять європейських держав-членів проголосували проти рішення Комісії (і лише чотири були за), заявивши, що суперечка не стосується їх економічних чи кліматичних інтересів. Китай тим часом готує зустрічну СОТ проти європейських вин [69, с. 17].

Наразі справа не вирішена із тимчасовими зниженими тарифами під час переговорів. Врівноваження таких конфліктних економічних,

енергетичних, кліматичних змін та дипломатичних цілей вимагає координації політики на найвищому рівні. Такі суперечки стануть все більш поширеною рисою кліматичної дипломатії, враховуючи рівень втручання уряду, необхідний для швидкого переходу до глобальної економіки з низьким рівнем вуглецю та комерційних винагород, доступних для тих, хто починає працювати в ключових секторах [82, с. 172].

Це інтеграція клімату в нові інститути принесла на борт нових дійових осіб. Але ця позитивна подія також призвела до напруженості всередині урядів, оскільки потужність, важелі та активність традиційних акторів, таких як міністерства навколишнього середовища, ослаблені. Більш потужні агенти, такі як міністерства фінансів, планування, промисловості, торгівлі та енергетики, часто беруть участь непослідовно і оборонно, але ще не мають систематичного пріоритету дій щодо зміни клімату – а в деяких випадках блокують кліматичні зусилля. Наприклад, у Європі більшу участь міністерств фінансів та економіки у розробці кліматичної політики було помічено, що це призводить до зниження амбіційних амбіцій, оскільки вони, як правило, недооцінюють витрати майбутнього кліматичного ризику і ставлять за мету дотримання фіскальних лімітів вище зусиль для збільшення державні інвестиції у зниження енергії та енергоефективності [87, с. 400].

Розробка ефективної стратегії кліматичної дипломатії виходить за рамки можливостей жодного відділу, незалежно від того, наскільки потужним є. Як і для інших основних зовнішньополітичних питань, таких як запобігання конфліктам та нерозповсюдження, для ефективних міжнародних дій необхідний підхід «цілого уряду». Однак це простіше сказати, ніж реалізувати, а досвід інших напрямків політики свідчить про важке узгодження інтересів, ресурсів та політичної діяльності країни навколо складних наскрізних питань. Навіть країни, які досягли відносного успіху в управлінні цілим урядовим підходом досі стикаються з істотними бар'єрами в політичній економії (роль Пемекса в економіці Мексики). Кліматичній дипломатії потрібно буде постійно зміцнювати свій потенціал та охоплювати

внутрішні та зовнішні уряди, щоб вирішити цю напругу [99].

Кліматична дипломатія все ще є відносно новою практикою, і кліматичний режим дуже швидко розвивається. Будуть різні структурні проблеми, коли ландшафт перетворюється на більш складний і всебічний режим. Нижче викладені деякі найактуальніші структурні проблеми – всередині та поза РКЗК ООН [88, с. 1].

Всередині РКЗК ООН [90, с. 673]:

– Завдання забезпечити, щоб РКЗК ООН залишався центральним вузлом кліматичного режиму, не перебиваючи його потенціал, компетенцію та досвід. Наприклад, розуміння правильного балансу між роллю РКЗК ООН та її відносинами до таких угод, як Монреальський протокол, ІМО, ВОІВ та СОТ.

– Сформулювання історичної відповідальності, принципу справедливості та інтерпретації загальної, але диференційованої відповідальності та відповідних можливостей (CBDR-RC) поставить серйозний виклик для того, як дипломатія врівноважує безліч понять справедливості зусиль відносного скорочення викидів. Подібні зусилля всередині СОТ в контексті функціонування SDT очікують з огляду на зупинений раунд розвитку Дохи. Крім того, в Монреальському протоколі історична відповідальність відображена в країнах, що розвиваються, які починають виходити з ФЗС на 10 років пізніше, ніж розвинені країни.

– Кліматична дипломатія повинна буде знайти відповідний баланс між суверенними правами держави та необхідністю надійного режиму для прозорості та підзвітності викидів та заходів підтримки. Наприклад, МАГАТЕ має мандат перевіряти, включаючи звичайні та спеціальні інспекції на місцях, відвідування та постійний моніторинг та оцінку. Крім того, держави зобов'язані надати інформацію про свій ядерний паливний цикл. Ця угода можлива лише завдяки тому, що підписанти розуміють важливість нерозповсюдження ядерної зброї як основної для їх національних інтересів. Зміна клімату вимагає ефективного моніторингу та підзвітності, але порогові

стани, на які готові погодитися, все ще залишаються дуже оскарженими.

– Жодна організація ще не отримала офіційних завдань із залучення наявної наукової експертизи та аналізу поточних зобов'язань щодо пом'якшення наслідків з метою надання всебічної та поточної оцінки впливу на кліматичний ризик. Спеціальні часткові оцінки надаються ЮНЕП та іншими особами у своїх звітах про «розрив викидів», а МГЕЗК надає періодичні оцінки стану рецензованих знань. Інші міжнародні режими створили спеціальні інститути, такі як Комісія з питань миру ООН (UN-PBC), яка об'єднує докази та судження про ефективність діяльності з розбудови миру в конкретних країнах в рамках режиму ООН та пропонує стратегічну відповідь на будь-який недолік у сучасних підходах.

Ширший міжнародний кліматичний режим [87, с. 398]:

– Досягнення правильного балансу між конкуренцією компаній та співпрацею держав буде критично важливим для забезпечення процвітання глобального ринку товарів і послуг з низьким вмістом вуглецю. Досвід розміщення авіації в системі торгівлі викидами в Європі ілюструє труднощі спроб узгодити зміни клімату, торгівлю та комерційні питання. Підвищення напруженості щодо торгівлі продуктами з низьким вмістом вуглецю підтверджує ці тенденції. Цю напругу потрібно подолати, щоб вони не підірвали зусилля, пов'язані з кліматом, або не стали стерильною дискусією щодо прикордонних податків.

– Розробка нової моделі розвитку через 2015 рік, ЦРТ та обговорення ЦСР вже будується. Обговорення порядку денного після досягнення тисячоліття та кліматичної угоди 2015 року розвивалося поступово. Дебати проводяться здебільшого з Нью-Йорка, де залишаються більш традиційні інтерпретації напруженості Північ-Південь. Інтеграція змін клімату до переосмислення моделі розвитку може полегшити належні умови для кліматичної угоди 2015 року. Але також буде ключовим фактором уникнути того, щоб 2015 рік став роком, коли ЦРТ та клімат безпомилково конкурують за політичну увагу або грають в процесі один проти одного.

– По мірі того, як економіка з низьким рівнем вуглецю дозріває, і нові інститути починають брати участь у розробці низьковуглецевих, стійких планів, управління мережею фінансових установ та акторів, таких як суверенні фонди багатства, буде складним завданням. Можливість кліматичного режиму формувати екосистему фінансових суб'єктів та забезпечувати, щоб країни, що розвиваються, отримували найвищу цінність, будуть непростими. Існує також потреба у створенні кращих механізмів для засвоєння уроків раннього інвестування в низьковуглецевий, кліматично стійкий розвиток та їх використання в інших місцях. Кліматична дипломатія повинна активно повідомляти ці історії успіху та провалу, щоб дії в реальній економіці допомагали формувати політичні амбіції на національному та міжнародному рівнях.

– Волатильність та дефіцит ресурсів можуть підірвати глобальне та регіональне співробітництво через посилення протекціоністської політики. Однак це також може посилити міжнародну співпрацю шляхом посилення уваги до ресурсоефективних інвестицій. Управління обмеженням ресурсів буде важливим для підтримання (та потенційного збільшення) наявного політичного простору.

Ми не можемо сформувати майбутнє за допомогою інструментів минулого. Для вирішення описаних вище проблем важливо, щоб країни та недержавні суб'єкти зміцнювали свою здатність аналізувати проблеми та пропонувати рішення. Але ще важливіше те, що вони інвестують у спроможність та навички для досягнення стійкої згоди щодо широкого кола складних питань. Без сильної дипломатичної спроможності країни навряд чи погодяться на амбітні зобов'язання та заходи щодо побудови режиму, необхідні для підтримки кліматичного ризику нижче 2 °С. Далі розглянемо кілька прикладів найкращої практики, які можуть допомогти досягти кращої та перспективнішої кліматичної дипломатії [93, с. 4].

Дипломатія – це мистецтво впливу. Вона намагається створити угоду, але також змістити політичні межі, розширивши сферу політично

можливого [85, с. 108].

Практика кліматичної дипломатії вимагає трьох основних можливостей [94]:

1. Пізнайте себе: здатність розробити та реалізувати чітку національну позицію на основі об'єктивного розуміння того, як зміна клімату впливає та впливає на основні національні інтереси.

2. Знай інше: здатність збирати та аналізувати розвідку щодо інтересів, обмежень та можливостей інших суб'єктів та того, як вони сприймають твої власні дії та позиції.

3. Здатність до впливу: здатність ефективно інтегрувати національні пріоритети в політичні та дипломатичні канали. Команда основних інструментів дипломатії та здатність створити чітку впливову стратегію та реалізувати її через безліч місць, створення альянсів та стратегічної довіри, а також встановлення та ведення дебатів через приватні та публічні повідомлення.

Незважаючи на те, що ці можливості виглядають просто на поверхні, їх реалізація потребує значних інституційних змін урядових (і багатьох неурядових) систем. Більшість країн ще недостатньо вбудували зміни клімату в механізм прийняття рішень, щоб мати змогу забезпечити ефективну кліматичну дипломатію. Починаючи з 2009 року, дипломатична спроможність та діяльність, присвячена змінам клімату, застоюється, а в деяких випадках зменшується. Багато практикуючих ставлять під сумнів, чи існує дипломатичний потенціал для забезпечення ефективного міжнародного кліматичного режиму. У багатьох країнах підвищення дипломатичної спроможності все ще зосереджується на формуванні технічних знань щодо клімату та навколишнього середовища політики і права [98]. Це важливий перший крок, але недостатній, враховуючи перешкоди для домовленостей (тобто формування дебатів щодо національних інтересів). Країни також повинні формувати життєво важливі навички «майстерності» для щоденної практики формування дебатів, розуміння інших та створення альянсів для

впливу, розвитку дипломатичних комунікаційних та медіа-навичок та здатності знаходити компроміс та / або конструктивну неоднозначність [92].

Для багатьох спеціалістів з питань клімату більш сильне почуття агентства (і меню дипломатичних варіантів) спричинятиметься завдяки більшій співпраці з некліматичними дипломатами, які працюють над створенням режимів торгівлі, фінансів, побудови миру та контролю над озброєнням. Йдеться не про передачу рішень для вирішення файлів cookie, а про побудову більш глибоких навичок щодо того, як забезпечити ефективні результати. Крім навичок будівництва, існує ряд інших втручань, які можуть допомогти досягти більшого впливу з обмеженими можливостями. Наведені нижче приклади та рекомендації можуть допомогти створити кращий набір інструментів для практикуючих фахівців, намагаючись інвестувати стратегічно в кліматичну дипломатію та підвищити їхній потенціал та вплив [89].

По мірі того, як країни переходять від встановлення кліматичних цілей до впровадження та зміни своїх економічних структур, узгодження національних інтересів стане ще більш важливим для того, щоб клімат пронизав і узгоджувався з іншими сферами політики. Внесення змін клімату до урядових структур, що приймають рішення, потребуватиме інституціональної реформи. Інституційні структури для забезпечення кліматичної дипломатії у різних країнах світу варіюються, починаючи від країн, де кліматична дипломатія є єдиною відповідальністю Міністерств оборони, до тих, де МЗС контролює всі частини процесу. Хоча інтеграція кліматичної дипломатії в МЗС дає багато потенційних переваг з точки зору доступу до представництва в столицях країни та інтеграції в економічний, безпековий та політичний діалоги, на практиці це також може послабити кліматичну дипломатію [92].

Традиційна культура МЗС пріоритетно працює над політичними питаннями, питаннями безпеки та торгівлі та де-акцентує увагу на те, що розглядається як «м'якші» глобальні проблеми. Міністерства навколишнього

середовища не успішно переосмислили зміни клімату як економічний пріоритет та безпеку. Без сильного лідерства щодо визначення пріоритетних питань, пов'язаних з кліматом, Міністерства оборони можуть бути знецінені, а загальний вплив нижчий, ніж якщо вони призведуть. Інтеграція питань кліматичної дипломатії у зовнішню політику повинна досягати інституційних реформ, щоб досягти її успіху. Інституціональні структури всередині більшості МЗС все більше не підходять до мінливої динаміки багатополярного світу. Це добре визнано у зовнішньополітичних колах і виходить за рамки питань зміни клімату. Процеси реформ тривають у багатьох країнах, але на сьогодні прогрес повільний. Як показав приклад Великобританії, навіть за політичної підтримки найвищого рівня може знадобитися багато часу, щоб змінити культуру всередині МЗС, щоб визначити пріоритет «нового» питання, як зміна клімату – серцевина дипломатії [95].

Процес підняття пріоритетності екологічних питань всередині зовнішньої політики Великої Британії розпочав Робін Кук (тодішній міністр закордонних справ в тіні) в 1996 році – за рік до загальних виборів, які принесли його на посаду – який скликав групу неурядових експертів з навколишнього середовища, щоб проконсультувати його з міжнародної політики. Ця група зберігалася протягом декількох років, будучи міністром закордонних справ, і їй надавались привілейовані можливості пропонувати пріоритетні політики та дії до проведення основних міжнародних зустрічей [100].

Аналогічний процес був проведений офісом прем'єр-міністра напередодні засідань G8. У 1999 році Міністерство закордонних справ створило окремий департамент політики довкілля, який охоплював зміни клімату, сталий розвиток, біорізноманіття та екологічну політику ЄС. З часом це стало охоплювати глобальну мережу екологічних прихильників, підтримувану значним фінансуванням проекту. Наступні закордонні секретарі з 2006 року також призначили спеціального посланника з питань

зміни клімату на рівні послів, а спільно з Міністерством оборони було призначено посланця з питань енергетики та кліматичної безпеки з 2009 року [96, с. 202].

Міністерство закордонних справ проводило потужний набір «кампаній» щодо зміни клімату напередодні Копенгагенської конференції як частини загальної урядової стратегії, керованої Департаментом енергетики та зміни клімату. Цей прогрес був зумовлений тим, що після Робіна Кука два з наступних трьох секретарів закордонних справ (Маргарет Бекетт і Девід Мілібанд) раніше були міністрами навколишнього середовища, що дало міцну лідируючу роль в галузі екологічної інтеграції. Незважаючи на цю істотну історію дій щодо зміни клімату в Міністерстві закордонних справ, все ще залишаються виклики щодо збереження змін клімату як пріоритетних, а міждержавна координація за останні кілька років слабшала [85, с. 100].

В основі цього виклику лежить потреба реформувати, як організовуються міністерства закордонних справ: тобто продовжувати штучне розділення питань (економіка, безпека, енергетика тощо), що перешкоджає інтеграції перехресних питань, таких як зміна клімату, у зовнішню політику портфелі. Цей силосний підхід знижує здатність кліматичної дипломатії реагувати на зміни, включаючи зміну моделей глобальної влади [78, с. 839].

Наприклад, країни часто намагаються поставити питання кліматичних змін високо в порядку денному їхніх глав урядів та основних двосторонніх зустрічей, за винятком напередодні великих переговорів щодо клімату. Це означає, що важливі, але невідкладні – питання (наприклад, максимізація вартості торгівлі з низьким вмістом вуглецю або вплив кліматичного співробітництва на енергетичну безпеку), як правило, розглядаються в процесах другого або третього рівня. Тому кліматичні зміни взаємодіють із основними національними інтересами першого рівня, такими як економіка, торгівля та безпека, кліматична дипломатія часто маргіналізується. Наскільки швидко ці установи можуть адаптувати та керувати складними та

взаємопов'язаними питаннями, є основою проблеми дипломатії (додаток Л). Інституційна інерція є проблематичною, враховуючи обмежений час, необхідний для зміни економіки, щоб уникнути небезпечних змін клімату. Побудова ефективного кліматичного режиму та залучення широкого кола країн, які потребують участі, особливо в «державих, що розвиваються» – означає, що на зміну клімату особливо впливають загально повільні темпи модернізації в міністерствах закордонних справ [71].

Без згоди щодо значного збільшення амбіцій щодо пом'якшення наслідків до і після 2020 року можливість обмеження кліматичних ризиків нижче 2 °C зникне. Досвід та аналіз свідчать, що без міжнародної угоди це неможливо; не існує надійних рішень «знизу вгору», які забезпечують майбутнє нижче 2 °C [62]. Жодна країна не може самостійно контролювати кліматичний ризик, з яким стикається. Відсутність ефективного міжнародного режиму для обмеження кліматичних ризиків є однією з найбільших невдач сучасної дипломатії. Потрібні більш сильні дії «зверху вниз» та «знизу вгору», але їх слід розглядати як взаємодоповнюючі та не конкуруючі способи дій. Цей режим може працювати лише в тому випадку, якщо він спирається на сильні національні програми зміни клімату, коріння яких пов'язані з внутрішнім політичним консенсусом та процесами національного розвитку [67].

Глобальні дії – чи то щодо прав людини, навколишнього середовища, торгівлі чи гендерних питань – завжди включали взаємність між глобальною, регіональною та національною діяльністю. Дипломатія – це не просто зовнішня проекція позиції. Застосування дипломатії щодо зміни клімату має вирішальне значення для втілення змін клімату в процесі прийняття рішень, щоб сформувавши та переробити основні національні інтереси [63].

Висновки до розділу 3

Починаючи з 2010 року багатостороння міжнародна дипломатія в області клімату міцно увійшла до складу основних засобів і способів не тільки міжнародної дипломатії, а й переговорів на найвищому політичному рівні.

Для підписання працюючої міжнародної угоди необхідно вирішити ряд серйозних проблем, які є проблемами соціально-економічних міждержавних протиріч. Скорочення викидів парникових газів вимагає додаткових масштабних інвестицій, що в короткостроковий перспективі стримує економічний розвиток. Тому країни, що розвиваються найчастіше сприймають заклики до впровадження природоохоронних технологій як до прихованої політики стримування їх економічного розвитку. Крім того країни, що розвиваються більше ніж розвинені відчувають на собі негативні наслідки зміни клімату, адже адаптація до кліматичних змін вимагає витрат.

Починаючи з підписання Рамкової конвенції ООН про зміни клімату в 1994 році, всю діяльність міжнародного співтовариства, спрямовану на вирішення проблеми зміни клімату можна розділити на два етапи: на етап Кіотського протоколу, який фактично вже завершено, і на новий етап в глобальному масштабі, які здійснюються зараз і повинні були знайти своє вираження в 2015 році в Парижі всеосяжної угоди, яка буде поширюватися на етап після 2020 року.

Таким чином, прогнози щодо майбутніх змін клімату і пов'язаних з цим наслідків наочно ілюструють необхідність активізації зусиль, спрямованих на пом'якшення наслідків зміни клімату й адаптації до них. До пом'якшувальних заходів можна віднести політику та дії, спрямовані на подальше скорочення викидів парникових газів або на підвищення якості й кількості поглиначів (приміром, океани та ліси), які абсорбують вуглець або діоксид вуглецю з атмосфери.

Адаптаційні заходи, з іншого боку, спрямовані на зменшення негативних наслідків зміни клімату або використання власного потенціалу в

умовах пристосування до навколишнього середовища. Так, наприклад, компаніям слід не просто забезпечити власне виживання в умовах підвищеного ризику, а перетворити ці ризики в нові можливості й запропонувати новаторські кроки з підготовки до невизначеного майбутнього.

Це стає можливим при належному прогнозуванні та плануванні, тому необхідно реалізовувати заходи, що пом'якшать такий вплив, зокрема доцільним буде:

- підвищувати ефективність споживання енергії та ресурсів;
- здійснювати управління ланцюгами поставок на основі принципів сталого розвитку, себто торгівля й економічна діяльність повинні проводитись з урахуванням покращення стандартів життя, оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку (захисту та збереження навколишнього середовища);
- створення стратегічних галузевих партнерств;
- інвестування в інноваційні технології, що сприятимуть створенню екологічних продуктів та послуг.

Іншими словами, пом'якшувальні заходи знижують темпи й масштаби зміни клімату і пов'язаних з цим впливів, у той час як адаптаційні - зменшують наслідки таких впливів шляхом підвищення здатності людей, екосистем, бізнесу пристосовуватись до змін. Саме тому вирішення однієї з найголовніших проблем нашого століття - усунення взаємозв'язку між людським поступом, з одного боку, і неефективним використанням ресурсів та руйнуванням навколишнього середовища - з іншого, й стане запорукою успіху для бізнесу і гарантуватиме процвітання країнам.

ВИСНОВКИ

Таким чином, після написання роботи були отримані наступні висновки:

1. Агенції та установи ООН активно працюють у напрямку вирішення проблем зі змінами клімату відповідно до своїх компетенцій, інтегруючи ці питання у свою роботу. Хоча жодна із розглянутих організацій не ставить своїм першочерговим завданням вирішити проблеми глобальної зміни клімату, але кожна з них враховує ризики від кліматичних змін в своїй діяльності і своїх проектах.

Слід виділити Раду Безпеки ООН, яка безпосередньо працює над зміцненням миру, і є єдиною з розглянутих міжнародних структур, хто встановив зв'язок між зміною клімату та насильницьким конфліктом. Успішність діяльності розглянутих міжнародних організацій можна посилити, зокрема, шляхом забезпечення скоординованого інформаційного супроводу. Ефективність формування інформованості та підтримки дій описаних міжнародних організацій стосовно реалізації політики адаптації та пом'якшення впливу глобальних змін клімату та запобігання глобальних кліматичних ризиків забезпечується, на нашу думку такими чинниками: усвідомлення невідворотності настання кліматичних змін і кліматичних ризиків, розробка і реалізація реальних планів, спрямованих на вирішення ситуації, грамотно організована інформаційна кампанія, яка охоплює чітко сегментовані цільові аудиторії.

Проблема глобальної зміни клімату і глобальних кліматичних ризиків, залишаючись великою мірою науковою, все більше стає предметом міжнародного політичного діалогу, про що свідчать глобальні кліматичні ініціативи ООН, її партнерів, дослідження авторитетних наукових центрів. Наслідком мають стати практичні дії міжнародних організацій та кожного окремого мешканця планети, спрямовані на адаптацію та пом'якшення негативного впливу глобальних кліматичних змін.

2. Сам зміст і обсяг поняття «міжнародна екологічна безпека» виник, розкинувся і широко увійшов в міжнародний політичний оборот тільки в другій половині ХХ століття в результаті бурхливого економічного і технологічного розвитку людства після Другої Світової війни. Дуже важливо спочатку підкреслити, що сам предмет аналізу постійно змінювався, що помітно на одному з його аспектів – кліматичній безпеці, – яка, як відомо, за останні 50 років суттєво змінилася в негативному напрямку. У зв'язку з цим у представників більшості держав і міжнародних акторів виправдані побоювання і об'єктивні потреби в ліквідації негативних наслідків для людської цивілізації, перш за все в області екології, і, можливо, навіть для самого існування людства, зажадали переоцінки масштабів загрози.

Рішення проблем міжнародної екологічної безпеки (в тому числі в частині проблеми клімату) не можуть бути вирішені окремо від проблеми забезпечення загальної безпеки («безпеки для всіх») в рамках існуючої політичної парадигми і однополярної моделі світу. Так, неможливо ефективно вирішувати глобальні проблеми, коли домінує однополярна система, в основі якої знаходиться політика захисту національних інтересів окремої держави-лідера однієї з локальних цивілізацій.

3. Коротка історія багатосторонньої дипломатії в області клімату демонструє, що всього лише за неповні три десятиліття отримали швидкий розвиток всі три основні напрямки багатосторонньої дипломатії: по-перше, проведення великих міжнародних конференцій, конгресів, симпозіумів, які стали нормою для всього міжнародного співтовариства, а іноді навіть перетворювалися в події глобального масштабу; по-друге, сформувалася досить динамічна дипломатія переговорних процесів, в якій в тій чи іншій формі бере участь абсолютна більшість держав; нарешті, по-третє, сформувалися міжнародні організації та інші механізми, які розробляють проблематику клімату.

Традиційні дипломатичні засоби і методи, які використовуються для вирішення проблем екологічної безпеки, є частиною загального спектра

політико-дипломатичних засобів і способів, хоча і володіють власною специфікою. Це важливо визнати тому, що поява цілого спектра нових засобів публічної дипломатії в кінці XX і початку XXI століття, безумовно, позначилося на всьому наборі цих засобів в області екологічної безпеки, з одного боку, і додало власної специфіки, – з іншого. Зокрема, величезну роль стала грати «дипломатія» неурядових організацій, особливо міжнародних, мережових ЗМІ, інших акторів. У зв'язку з цим слід зазначити, що досить швидко став змінюватися і весь набір дипломатичних засобів, використовуваних в екологічній дипломатії.

Наслідки зміни клімату можуть виявитися значно серйознішими, якщо людство не зможе, відкинувши національний, груповий і корпоративний егоїзм, об'єктивно оцінити масштаби і загрози наслідків, природу і характер природних, в тому числі кліматичних, змін і завчасно до них підготуватися. Навіть в умовах загострення міжнародної обстановки початку нового десятиліття, більшість представників правлячих еліт не відмовилися від співпраці, що дозволяє сподіватися на досягнення певного прогресу не тільки в цій конкретній галузі, але і в більш широкому контексті міжнародної безпеки. Правильність цього висновку підтвердив саміт в Парижі, який відбувся, незважаючи на терористичну загрозу, в кінці листопада 2015 року.

Отже, нормативно-правове забезпечення розв'язання проблем зміни клімату презентовано низкою міжнародно-правових актів, що регулюють питання зміни клімату, та організаційними структурами, котрі з ними пов'язані. До останніх можна віднести різноманітні кліматичні конференції та Міждержавну групу експертів зі зміни клімату (МГЕЗК).

Міжнародні кліматичні конференції, які ставили за мету розв'язання глобальних проблем зміни клімату, забезпечували прийняття міжнародно-правових документів: серед них – спеціальна резолюція ООН «Збереження глобального клімату для теперішньої та майбутньої діяльності людини», Всесвітня кліматична програма, Всесвітня програма досліджень клімату, Віденська конвенція про охорону озонового шару, Монреальський протокол

про речовини, що руйнують озоновий шар, Базельська конвенція про контроль за трансграничним переміщенням небезпечних відходів та їх видаленням, а також Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Кіотський протокол до Рамкової конвенції, Паризької кліматичної угоди тощо.

Сьогодні потрібно враховувати, що кліматична політика здійснюється на різних рівнях – від місцевого до глобального, а отже, потребує нормативно-правового й організаційного забезпечення розв'язання проблем зміни клімату на всіх цих рівнях, що має перетворюватися на інструментарій прийняття колективних рішень, пошуку компромісів, які задовольняють усі сторони переговорів щодо кліматичних змін.

На міжнародному рівні діє ціла низка природоохоронних організацій, основними з яких є Глобальний екологічний фонд (ГЕФ), Європейська екологічна агенція, НАТО, МАГАТЕ, МСОП, Green Pease, ЮНЕСКО та багато інших. Проте варто звернути увагу на те, що фінансова допомога щодо фінансування заходів збереження природного капіталу, зважаючи на катастрофічне зменшення видів, погіршення стану довкілля, нестабільність клімату, в цілому є недостатнім.

Держбюджетного фінансування, що має залишковий принцип, не вистачає. Тому необхідне чітке розроблення системи отримання грантів від міжнародних організацій. На сьогодні Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, через брак людських та технічних ресурсів, не спроможне в повному обсязі забезпечувати співробітництво з Європейською екологічною агенцією, як одного із важливих донорів фінансування заходів щодо збереження природного капіталу. Тому необхідним залишається питання підготовки фахівців та кадрів, які б могли відповідно до європейських вимог, працювати у цьому напрямку.

ГЕФ виступає донором через свої виконавчі агенції для впровадження в дію проектів на території країн реципієнтів. Таким чином, кошти перераховуються не державі а на рахунки виконавчих агенцій ГЕФ. Такими агенціями ГЕФ, що здійснюють управління його проектами є 10 установ:

Програма розвитку ООН, Програма ООН з навколишнього середовища, Світовий банк, Африканський банк розвитку (AfDB), Азіатський банк розвитку (ADB), Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Організація харчування та сільського господарства ООН (FAO), Міжамериканський банк розвитку (IDB), Міжнародний фонд розвитку сільського господарства (IFAD), а також Організація розвитку промисловості ООН (UNIDO). Науково-технічний консультативний комітет надає технічні та наукові консультації з питань політики ГЕФ і проектів.

Фінансуванням природоохоронних проектів, тобто наданням грантів на міжнародному рівні займається ГЕФ, який впродовж 2008-2017 рр. профінансував заходів із збереження природного капіталу на суму понад 20 млн. дол. США та залишається одним із провідних донорів у фінансуванні заходів із збереження природного капіталу на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Література:

1. Абхас К. Дж., Блок Р., Ламонд Д. Города и затопление. Руководство по комплексному управлению рисками, связанными с наводнениями в городской среде, для XXI века. Резюме для директивных органов. *Международный банк реконструкции и развития*. 2015. URL: https://www.gfdrr.org/sites/gfdrr.org/files/urbanfloods/pdf/Cities%20and%20Flooding_Summaru%20in%20Russian.pdf (дата звернення: 20.06.2020).
2. Агрокліматичне зонування території України з врахуванням зміни клімату URL: http://www.gwp.org/Global/GWP-CEE_Files/IDMP-CEE/IDMP-Agroclimatic.pdf (дата звернення: 17.06.2020).
3. Аксьонов О.О. Екологічні особливості факторів екології Києва. Вісник НАУ. 2018. № 4. С.93–95.
4. Аналіз актуальних чинників погіршення якості питного водопостачання в контексті національної безпеки України». URL: Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1037/> (дата звернення: 17.06.2020).
5. Архипова Л.М. Природно-техногенна безпека гідроєкосистем: монографія. Івано-Франківськ: Видавництво ІФНТУНГ, 2015. 366 с.
6. Балабух В. Регіональні прояви глобальної зміни клімату в Тернопільській області та можливі їх зміни до середини XXI ст. Тернопіль: Гнатюка. Серія, 2015.
7. Балабух В.О. Зміна інтенсивності конвекції в Україні: причини та наслідки. URL: <http://meteo.gov.ua/files/content/docs/Vinnitsa/UkrGMI.pdf>. (дата звернення: 14.06.2020).
8. Балабух В.О. Тенденції зміни частоти та інтенсивності екстремальних гідрометеорологічних явищ на території Донецької області. URL: <http://eco.com.ua/content/tendenciyi-zmini-chastoti-ta-intensivnostiekstremalnih-gidrometeorologichnih-yavishch-na>. – назва з екрану. (дата звернення: 14.06.2020).

9. Барабаш М. Б. Дослідження змін та коливань опадів на рубежі ХХ і ХХІ ст. в умовах потепління глобального клімату. 2014. Вип. 253. С. 92–102.
10. Бардіна О. О. Міжнародне нормативне забезпечення вирішення проблем зміни клімату. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2016_5_28. (дата звернення: 14.06.2020).
11. Бойченко Е.Б. Особливості старіння населення (на прикладі донецької області) URL: http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2016/6/p_63_68.pdf – назва з екрану. (дата звернення: 14.06.2020).
12. Бондар І.Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі. 2019. № 4. С. 62-71.
13. Борисюк С. Л. Напрямки зниження негативних наслідків імовірної глобальної зміни клімату на території України. *Збірник наукових праць центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. 2017. № 1. С. 17–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpcvds_2013_1_5. (дата звернення: 14.06.2020).
14. Борисюк С. Л. Організація системи комплексного моніторингу глобальних кліматичних змін та розробка методики ранжування загроз від глобальних кліматичних змін за їх пріоритетністю. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*. 2016. Вип. 4. С. 245–248. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZKhUPS_2012_4_52. (дата звернення: 14.06.2020).
15. Борисюк С. Л. Теоретико-методологічні підходи аналізу оцінки загроз глобальних змін клімату. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*. 2016. Вип. 3. С. 162-165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZKhUPS_2012_3_40. (дата звернення: 14.06.2020).
16. Букша И.Ф. Изменение климата и лесное хозяйство Украины. Львів. 2019. Вип. 7. С.11 – 17.
17. Бутняров А. Сприятливий інвестиційний клімат країни – запорука залучення іноземних інвестицій. *Ринок цінних паперів України*. 2018. №

- 3-4. С. 29-32.
18. В центрі Тернополя замість старих тополь садитимуть “небесні дерева”
URL: <http://doba.te.ua/novyny/v-tsentri-ternopolya-zamist-staryhtopol-sadytymut-nebesni-dereva.html> (дата звернення: 18.06.2020).
19. Вільє А. Адаптація до змін клімату в сільському господарстві України.
URL: <http://ecoclubua.com/2015/07/adaptatsiya-do-zmin-klimatu-v-s-h/>. (дата звернення: 18.06.2020).
20. Вожегова Р. Адаптація землеробства степової зони до умов підвищення посушливості клімату. URL: <http://unt.org.ua/adaptats-yazemlerobstva-stepovo-zoni-do-umov-p-dvishchennya-posushlivost-kl-matu>. (дата звернення: 18.06.2020).
21. Гавей І., Чайка І. Вплив зміни клімату на шкідливість комах-фітофагів пшениці озимої у лісостепу України URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Dopovidi/article/download/7223/7002> (дата звернення: 08.06.2020).
22. Голубев В.І. Автомобіль як фактор глобального потеплення URL: <http://www.ecolife.ru/Golubev-Avto-as-factor.pdf>. (дата звернення: 14.06.2020).
23. Города и изменение климата: направления стратегии. Глобальный доклад о населенных пунктах 2018 года. URL: www.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=3101&alt=1 (дата звернення: 18.06.2020).
24. Демяненко С., Бутко В. Стратегія адаптації аграрних підприємств України до глобальних змін клімату. URL: http://www.google.com.ua/url?url=http://irbis-nbu.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe. (дата звернення: 18.06.2020).
25. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення: 18.06.2020).
26. Дідовець Ю. С. Глобальна зміна клімату: антропогенний чи природний вплив? URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2015_10_38. (дата звернення: 18.06.2020).

27. Дідух Я. Екологічні аспекти глобальних змін клімату: причини, наслідки, дії. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2019_2_12 (дата звернення: 18.06.2020).
28. Дослідження впливу зміни клімату на здоров'я людини та розробка відповідних рекомендацій для галузі охорони здоров'я. URL: <http://medtrans.com.ua/files/siteclimat.pdf>. (дата звернення: 17.06.2020).
29. Жак Режі. Стандарти у боротьбі зі змінами клімату. Стандартизація. Сертифікація. Якість. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ssia_2019_5_5. (дата звернення: 18.06.2020).
30. Загальна характеристика статеві-вікового складу населення України. URL: [http:// database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2015/dop_age_01012015.pdf](http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2015/dop_age_01012015.pdf) (дата звернення: 18.06.2020).
31. Заключний звіт за результатами НДР «Проведення просторової оцінки ступеня сприятливості майбутніх кліматичних умов для продуктивності основних зернових культур та лісових насаджень». URL: http://dvs.net.ua/agro/index_ua.shtml (дата звернення: 18.06.2020).
32. Зміна клімату 2017: фізична наукова база. Внесок Першої робочої групи до Четвертої доповіді з оцінками Міжурядової групи експертів зі зміни клімату. URL: <http://mediaschool.org.ua/uploads/content/Alumni/9b-Maslyukivska.pdf>. (дата звернення: 18.06.2020).
33. Косовець О. О. Зміни клімату Криму порівняно зі змінами клімату в континентальній Україні. URL: <http://geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-1/0108kosov.pdf>. (дата звернення: 19.06.2020).
34. Костюченко Ю. В. Парниковий ефект і зміни клімату в Україні: оцінки та наслідки. *Український журнал дистанційного зондування Землі*. 2015. № 7. С. 64-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukjdzz_2015_7_10. (дата звернення: 19.06.2020).
35. Криворученко З.Р. Тенденції та можливі наслідки глобальних та регіональних змін клімату. URL:

- <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=754>. (дата звернення: 19.06.2020).
36. Ло Ш.-Ф. Фінансові аномалії в умовах відповідальності за зміни клімату. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 9. С. 381-392. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_9_48. (дата звернення: 19.06.2020).
37. Лопатинська А. Ю. Очікувані наслідки зміни клімату. 2017. Вип. 5 (2). С. 26–33.
38. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2014 році. К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, 2016. 350 с.
39. Олійник Я.Б. Безпека життєдіяльності населення при екстремальних температурах за умов глобальних змін клімату. К., 2016. 317 с.
40. Потапенко В. Г. Стратегія адаптації до глобальних змін клімату URL: <http://www.seia.gov.ua/seia/doccatalog/document?id>. (дата звернення: 19.06.2020).
41. Приходько М.М. Екологічна безпека природних і антропогенно модифікованих геосистем : монографія. К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2016. 201 с.
42. Рейтинг економік Doing Business URL: <http://www.doingbusiness.org/rankings>. (дата звернення: 19.06.2020).
43. Розроблення сценаріїв зміни кліматичних умов в Україні на середньо- та довгострокову перспективу з використанням даних глобальних та регіональних моделей. URL: <http://uhmi.org.ua/project/rvndr/climate.pdf> (дата звернення: 19.06.2020).
44. Сімонова М. В. Оцінка інвестиційної привабливості України на основі аналізу методик, розроблених провідними міжнародними організаціями. 2016. № 1 (59). С. 283 -287.
45. Третье, четвертое и пятое национальные сообщения Украины по вопросам изменения климата подготовленные на выполнение статей 4 и 12 Рамочной конвенции ООН об изменении климата и статьи 7 Киотского протокола. Киев, 2019, 236 с.
46. Україна і політика протидії зміні клімату: економічний аспект : аналіт.

- доп. URL: http://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/11_24_2016/2016_Klimat.pdf. (дата звернення: 19.06.2020).
- 47.Худавердієва В.А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України. 2018. № 6. С. 62-71.
- 48.Церковна О.Г. Вплив зовнішніх факторів на формоутворення фонтанів. 2018. Вип. 12. С. 156-162.
- 49.Цыцюра Я.Г., Цыцюра Т. В. Адаптивный потенциал отдельных с.-х. культур в условиях изменения климата. URL: [http://pniiaz.ru/d/778105/d/zhurnalno2\(9\)2015.pdf](http://pniiaz.ru/d/778105/d/zhurnalno2(9)2015.pdf). (дата звернення: 19.06.2020).
- 50.Чернишова Л. О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні. 2018. № 2. С. 87-90
- 51.Шевченко О. Г. Вразливість урбанізованого середовища до зміни клімату. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fiz_geo_2014_4_17. (дата звернення: 19.06.2020).
- 52.Шевченко О. Г. Оценка уязвимости к изменению климата: Украина. Киев, 2014. 64 с.
- 53.Шестое национальное сообщение Украины по вопросам изменения климата подготовленные на выполнение статей 4 и 12 Рамочной конвенции ООН об изменении климата и статьи 7 Киотского протокола. URL:[http://unfccc.int/files/national_reports/annex_i_natcom/submitted_natcom/application/pdf/6nc_v7_final_\[1\].pdf](http://unfccc.int/files/national_reports/annex_i_natcom/submitted_natcom/application/pdf/6nc_v7_final_[1].pdf) (дата звернення: 19.06.2020).
- 54.Экстремальная температура воздуха на территории Украины в условиях современного климата. URL: http://uhmi.org.ua/conf/climate_changes/presentation_pdf/oral_1/Babichenko_et_al.pdf (дата звернення: 17.06.2020).

Джерела:

- 55.Arkhypova L.M. Forecasting water bodies hydrological parameters using singular spectrum analysis. 2015, P.45-50
- 56.Baker S. K. Water and fontens in urban spaces: master of science in visual

- studies at the Massachusetts institute of technology: protected 1986. 2015. 147 p.
- 57.cCASHh – Climate Change and Adaptation Strategies for Human Health in Europe URL: <https://www.umweltbundesamt.de/themen/klima-energie/klimafolgen-anpassung/werkzeuge-der-anpassung/projektkatalog/ccashh-climate-change-adaptation-strategies-for>. (дата звернення: 19.06.2020).
- 58.Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate. 2013, 1535 pp.
- 59.Climate Change 2017: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. 2017, 976 p.
- 60.Climate change and food systems: global assessment and implications for food security and trade URL: <http://www.fao.org/3/a-i4332e/index.html> (дата звернення: 19.06.2020).
- 61.Estrada F., W.J. Wouter Botzen & Richard S.J. Tol. A global economic assessment of city policies to reduce climate change impacts. 2017. Vol. 7. P. 403-406.
- 62.European Business Association. URL: <http://eba.com.ua/>(дата звернення: 19.06.2020).
- 63.Farangis T. Impact of Modified Urban Surfaces on Enhancing the Microclimate of Residential Landscape Areas in Hot Arid Environments. URL: <http://bspace.buid.ac.ae/handle/1234/972> (дата звернення: 19.06.2020).
- 64.Food security, farming, and climate change to 2050: scenarios, results, policy options. 2016. 155 p.
- 65.Hunynen A., Juuti P., Katko T. Water fontains in the worldscape. URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-98151-8-3> (дата звернення: 02.06.2020).
- 66.Karner O. On nonstationarity and antipersistency in global temperatures series. 2017, № 20. P. 1-11.
- 67.Korchemyuk M. Estimation of key pressures on Prut river basin in Ukraine

- Екологічна безпека. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/natural/Eko1_bezpeka/index.html (дата звернення: 19.06.2020).
- 68.Laut P. Is there a correlation between solar cycle lengths and terrestrial temperatures. 2002, P. 184-193.
- 69.Leclere D. et al. Climate change impacts on agriculture, adaptation and the role of uncertainty. Impacts World 2016, International Conference on Climate Change Effects, Potsdam. 2016, 17 p.
- 70.Letey J., Sojka RE., Upchurch D.R, Cassel D.K, Olson KR, Payne W.A., Petrie S.E., Price G.H., Reginato R.J., Scott R.D., Smethurst P.J., and Triplett G.B. Deficiencies in the soil quality concept and its application. 2017. P. 180-187.
- 71.Liefert W. et al. Former Soviet Union region to play large role in meeting world wheat needs URL: <https://naldc.nal.usda.gov/naldc/download.xhtml?id=45035&content=PDF>(дата звернення: 19.06.2020).
- 72.Lisetskii F., Chepelev O. Quantitative substantiation of pedogenesis model key components. 2014. V. 8. № 4. P. 996-1000.
- 73.Lisetskii F., Stolba V.F., Marinina O. Indicators of agricultural soil genesis under varying conditions of land use, Steppe Crimea. Geoderma. 2015. V. 239-240. P. 304-316.
- 74.Lisetskii F.N., Pichura V.I. Assessment and forecast of soil formation under irrigation in the steppe zone of Ukraine. 2016. № 2. P. 154-158
- 75.Mayer Y. Wavelets, generalized white noise and fractional: the synthesis of fractional Brownian motion. 2017. № 5 (5). P. 465-494.
- 76.Mikles E. Cashing in on Green: Casino Development and Sustainability // University of Baltimore Journal of Land and Development. URL: <https://scholarworks.law.ubalt.edu/ubjld/vol3/iss2/5> (дата звернення: 19.06.2020).
- 77.Millennium Ecosystem Analysis. 2015. Ecosystems and human well-being, Vol. II: Scenarios. Washington, D.C.: Island Press.
- 78.Mouazen A.M., Malaki M.R., Merckx R., Baerdemaeker J.De., Ramon H.

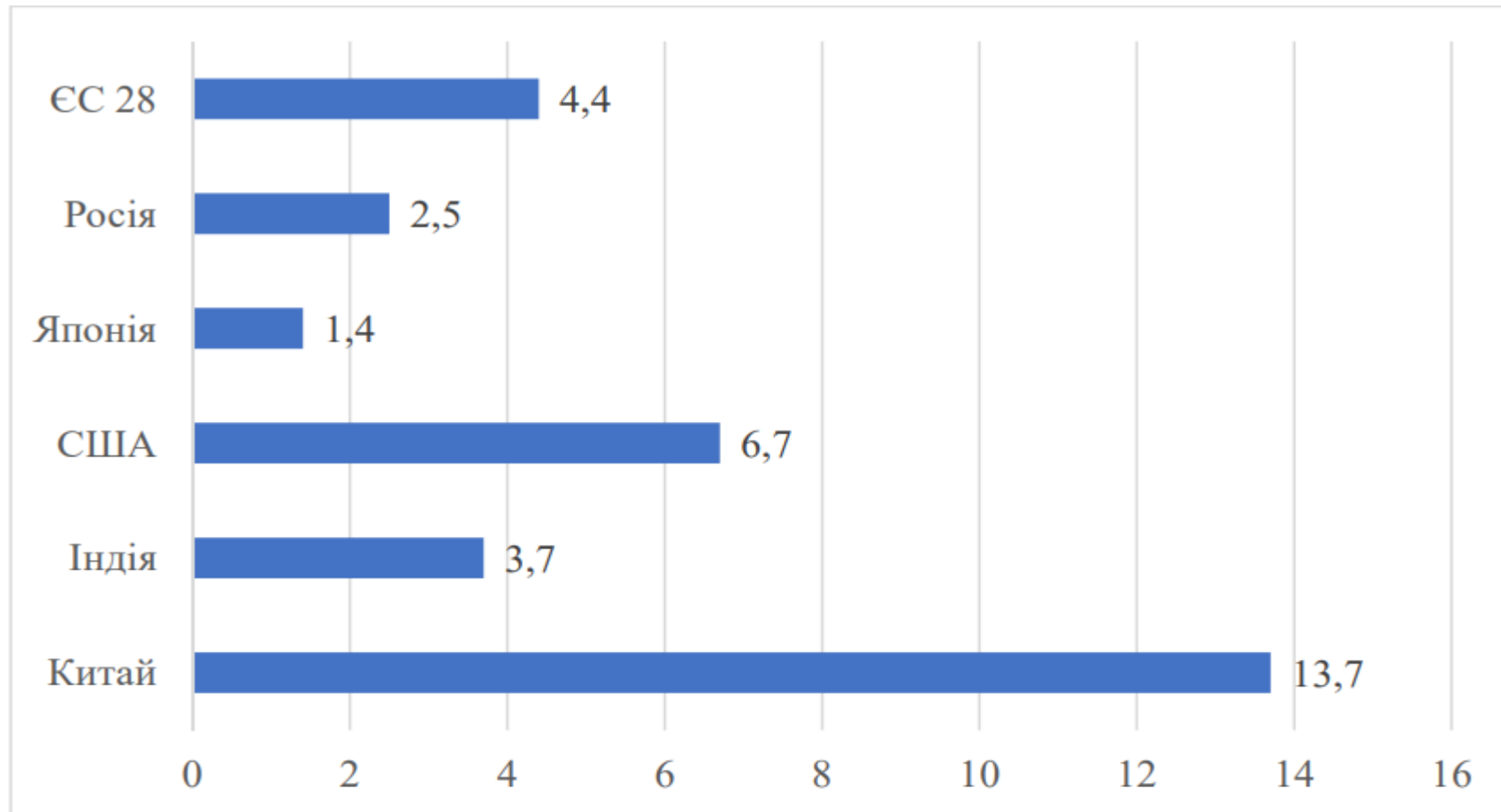
- Primary results on on-line measurement of some selected soil properties using a VISNIS sensor. International Soil Tillage Research Organization 17th Triennial Conference, Kiel, Germany. 2016. P. 839-844.
79. Nelson G. et al. Climate change effects on agriculture: Economic responses to biophysical shocks. PNAS, March 4, 2014, vol. 11, no. 9. – PP. 3274-3279.
80. Nelson G. et al. Supporting information URL: <http://www.pnas.org/content/suppl/2013/12/13/1222465110.DCSupplemental/pnas.201222465SI.pdf> (дата звернення: 19.06.2020).
81. Neumann – Mahlkau P. Treibhaus oder K?hlhaus Das Klima der Erde / P. Neumann – Mahlkau // Luftung K?ltetechn . 2017. №7. P. 324 – 329.
82. Pichura V.I. Basin approach to spatial-temporal modeling and neyroprediction of potassium content in dry steppe soils. 2015. № 2 (4). С. 172-184.
83. Pichura V.I., Breus D.S. The basin approach in the study of spatial distribution anthropogenic pressure with irrigation land reclamation of the dry steppe zone. Biogeosystem Technique. 2015. V. 3. Is. 1. P. 89-100.
84. Pichura V.I., Larchenko O.V., Domaratsky E.A., Breus D.S. Spatial assessment of the suitability of agricultural lands for growing and design of grain harvest using GIS technologies. 2019. № 3. С. 357- 362.
85. Pichura V.I., Pilipenko Yu.V., Lisetskiy F.N., Dovbysh O.E. Forecasting of hydrochemical regime of the Lower Dnieper section using neurotechnologies. Hydrobiological Journal. 2015. V. 51. № 3. P. 100-110.
86. Popp J., Hoag D., Ascough J.I. Targeting soil conservation policies for sustainability: new empirical evidence. 2012. P. 66-74.
87. Qu Wei – Zheng. The influence of the solar activity changes on the climate of modekate latitude arca. 2014. 47, № 3. P. 398-404.
88. Quinet A. Global warming: fact or fiction. 2016. № 11. P. 1-16.
89. Report on the individual review of the inventory submission of Ukraine submitted in 2015. URL: <http://unfccc.int/resource/docs/2016/arr/ukr.pdf>.
90. Rind. D. The sun’s role in climate variations. 2018. 296, № 5568. P. 673-677.
91. Schonwiese Chr. Globaler Klimawandel im Industriezeitalter / Chr.

- Schonwiese. Geogr. Rdsch. 2014. 56, № 1. P. 4-9.
92. Shakerin S. Water fountains with special effects // American Scientist. – 93. – P. 444-451. URL: <https://search.proquest.com> (дата звернення: 19.06.2020).
93. Soiler W. The global climate change: A challenge to science and society / W. Soiler. 2017. № 11. P. 4-7.
94. Special Report Global Warming of 1,5°C. URL: <https://www.ipcc.ch/sr15>.
95. Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate. URL: <https://www.ipcc.ch/srocc>. (дата звернення: 19.06.2020).
96. Stauffer B. Atmospheric CO₂, CH₄ and N₂O records over the past 60000 years based on the comparison of different polar ice cores. 2016. Vol. 35. P. 202 – 208.
97. Stern D. Detecting a global warming signal in hemispheric temperature series : a structural time series analysis. 2018. 47, № 4. P. 411-438.
98. United Nations Framework Convention on Climate Change. – Geneva, UNEP/WMO, IUCC. – 2017.
99. Water Business Unit. An incredible display of sustainability. URL: <http://www.hitachi.ae/eng/> (дата звернення: 12.06.2020).
100. You Jin. Lee Pyoung Jik. Jeon Jin Yong Evaluating water sounds to improve the soundscape of urban areas affected by traffic noise. URL: <https://doi.org/10.3397/1.3484183> (дата звернення: 15.06.2020).

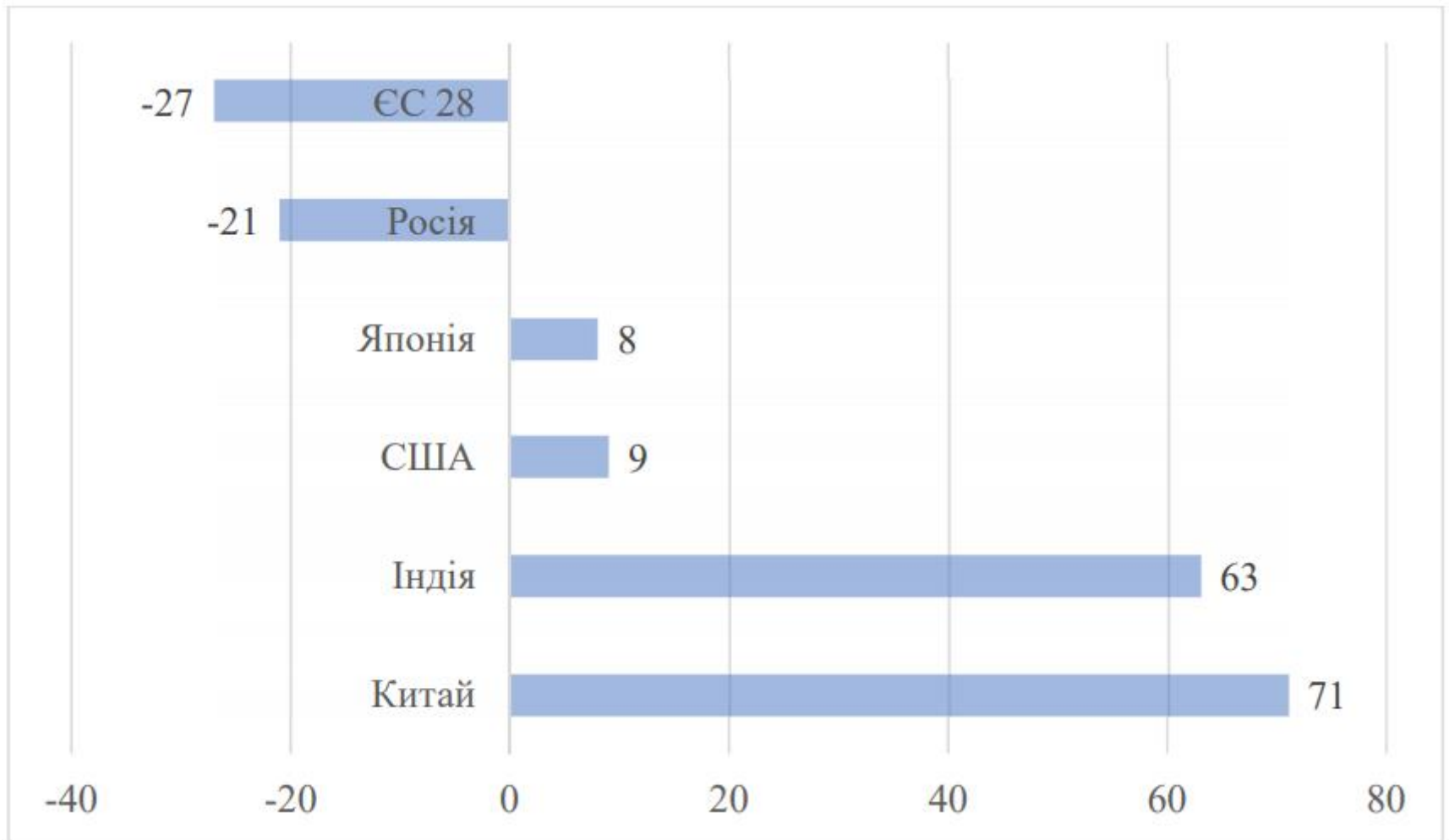
ДОДАТКИ

Додаток А

Викиди парникових газів у 2018 р., гігатон/рік

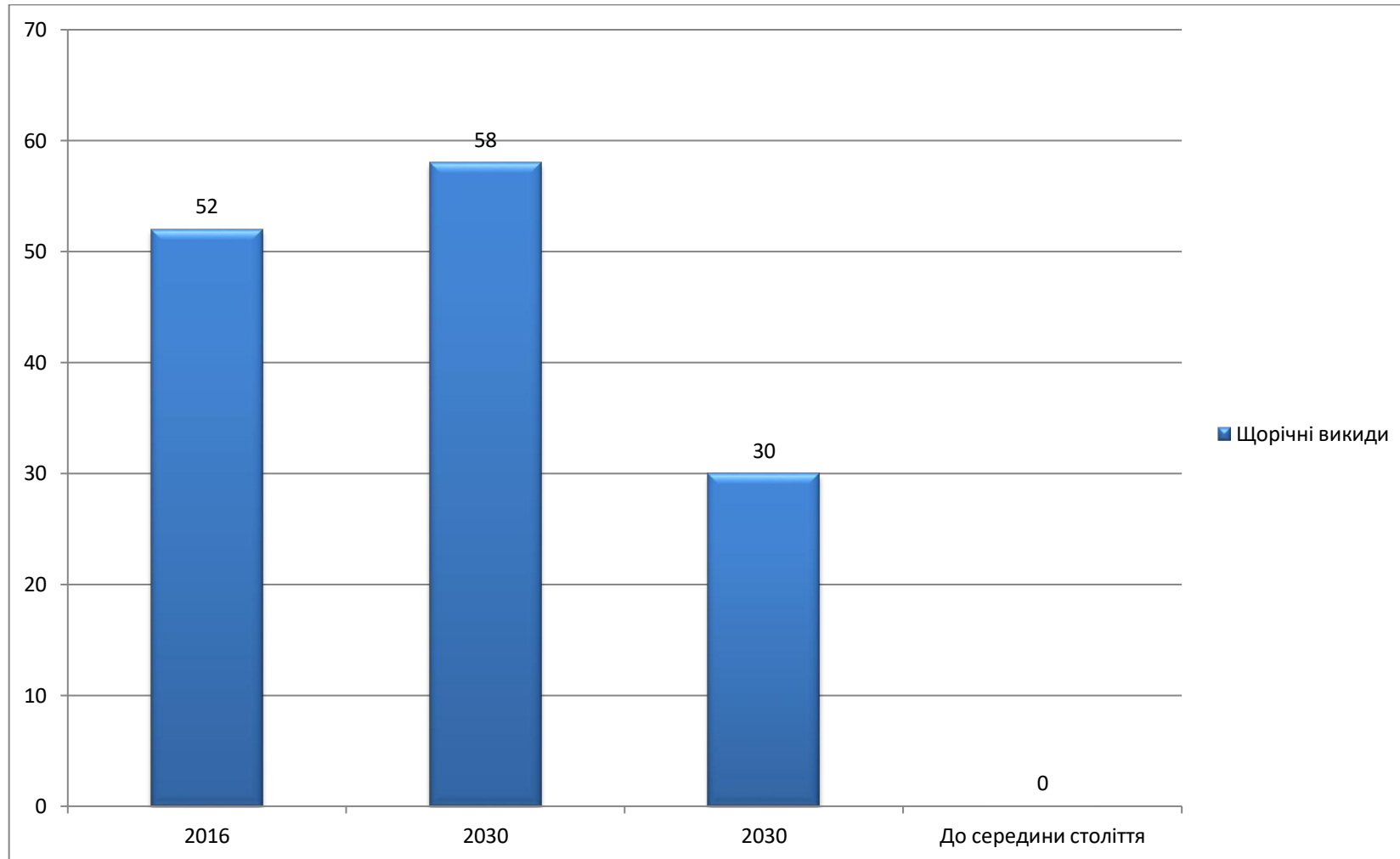

Джерело [18]

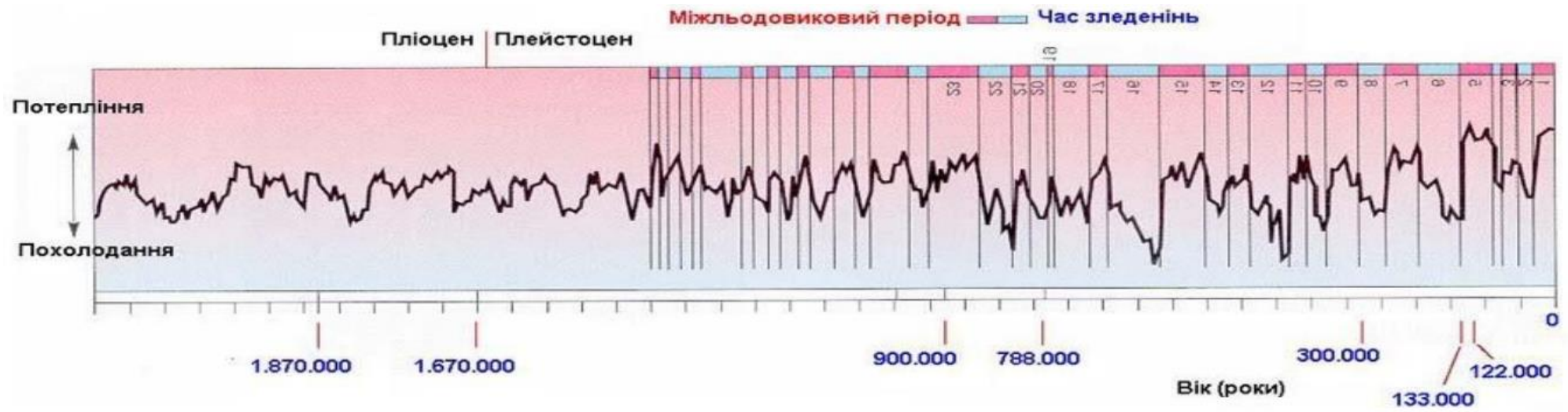
Джерело [18]

Щорічні викиди GtCO_{2e}

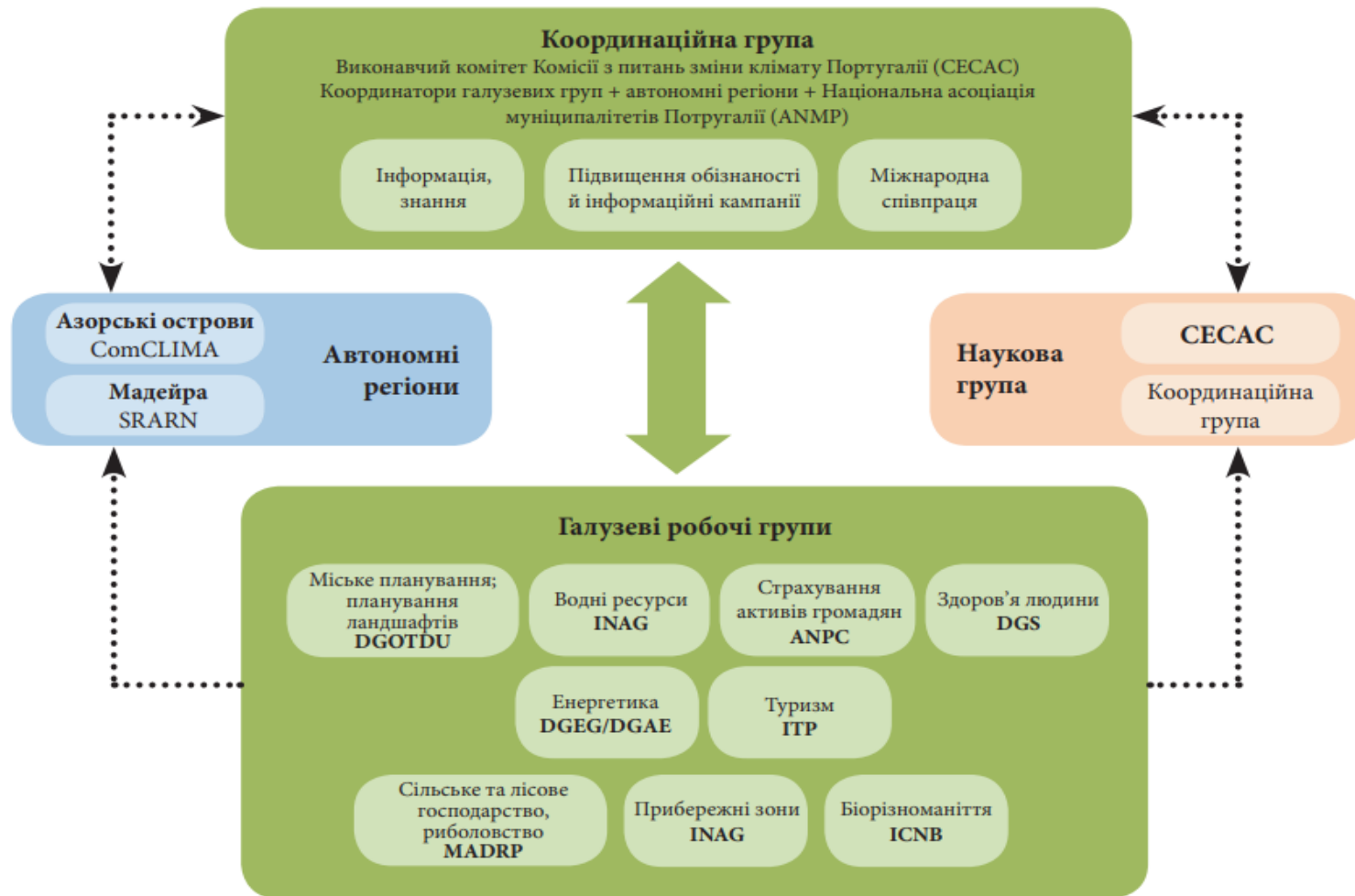
Джерело [42]

Довгочасні зміни клімату

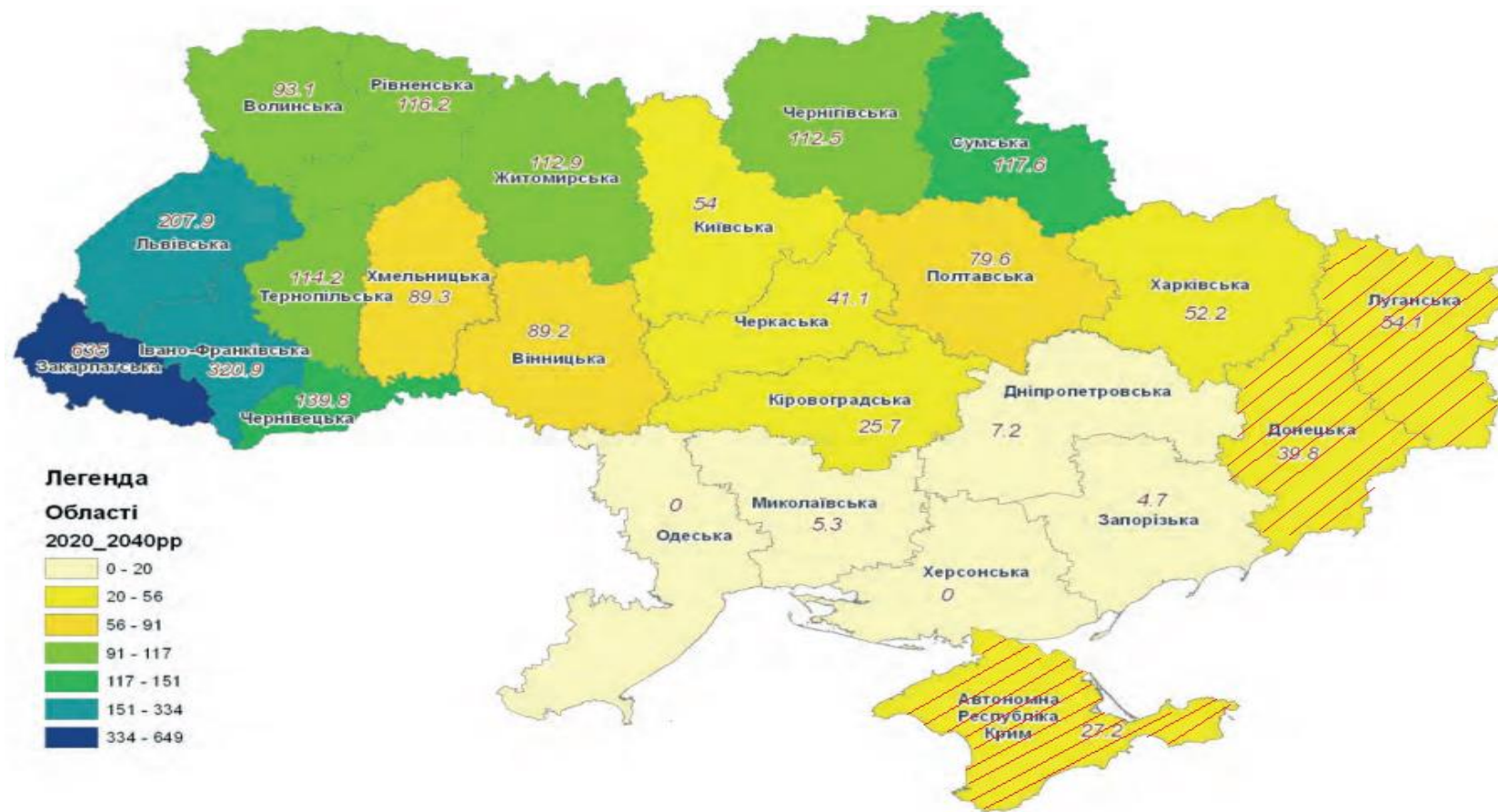
Джерело [16]

Португальська схема робочих груп, які працюють над національною стратегією адаптації

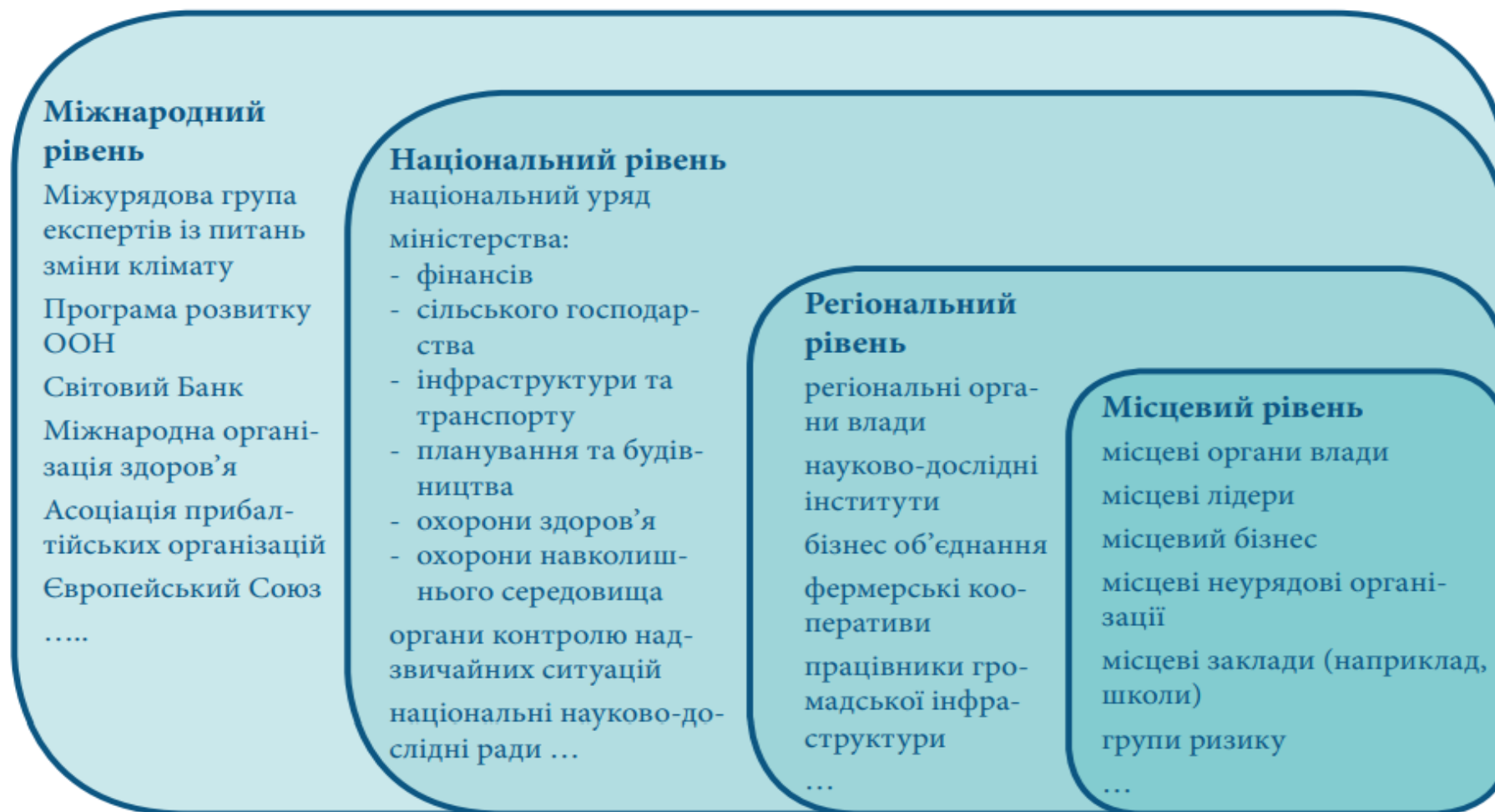
Джерело [12]

Розподіл прогнозних водних ресурсів у 2021–2040 рр. по адміністративних областях України (середній шар стоку за багаторічний період, мм).

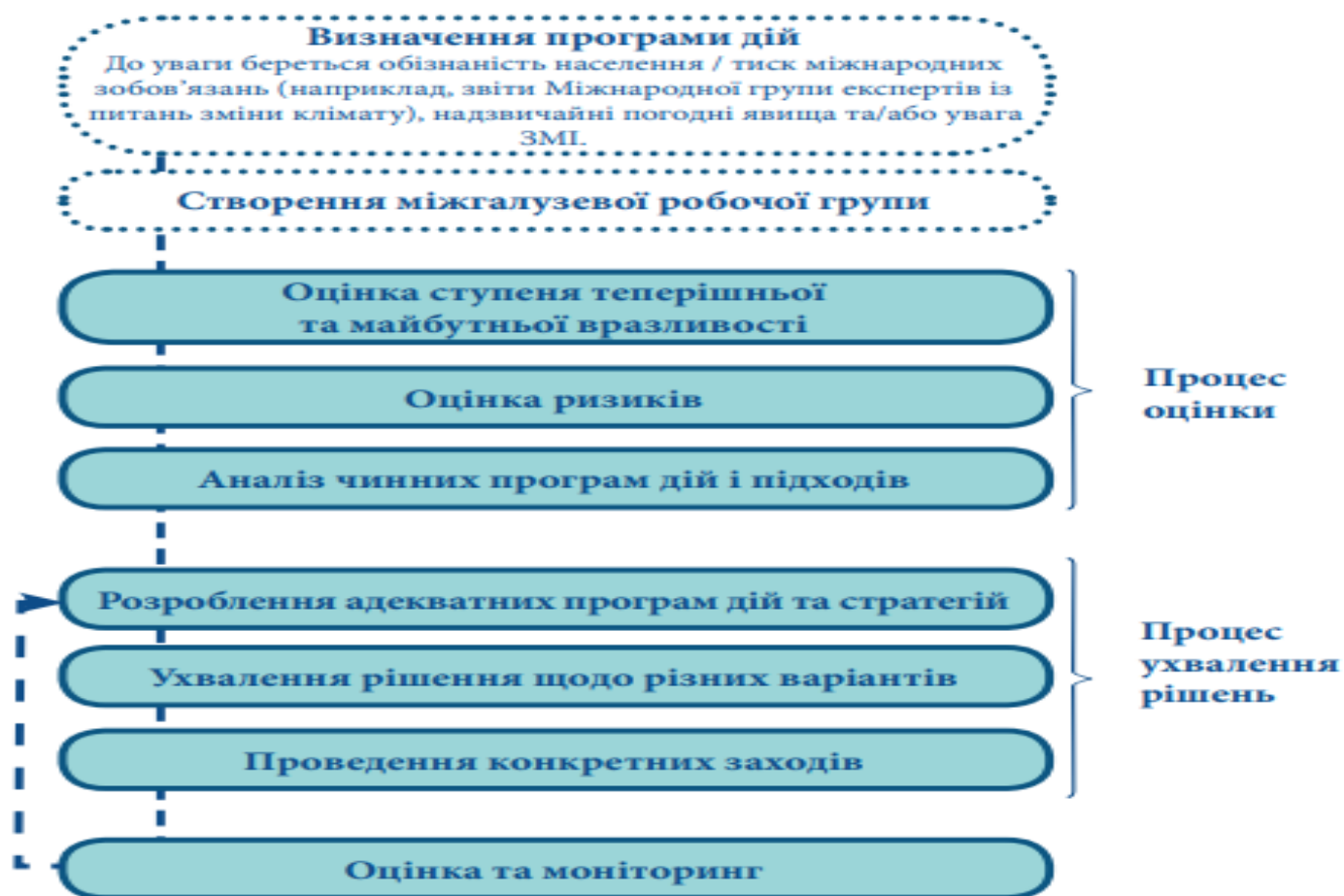
Джерело [73]

Візуальна мапа інститутів і зацікавлених сторін, залучених до процесу адаптації

Джерело [22]

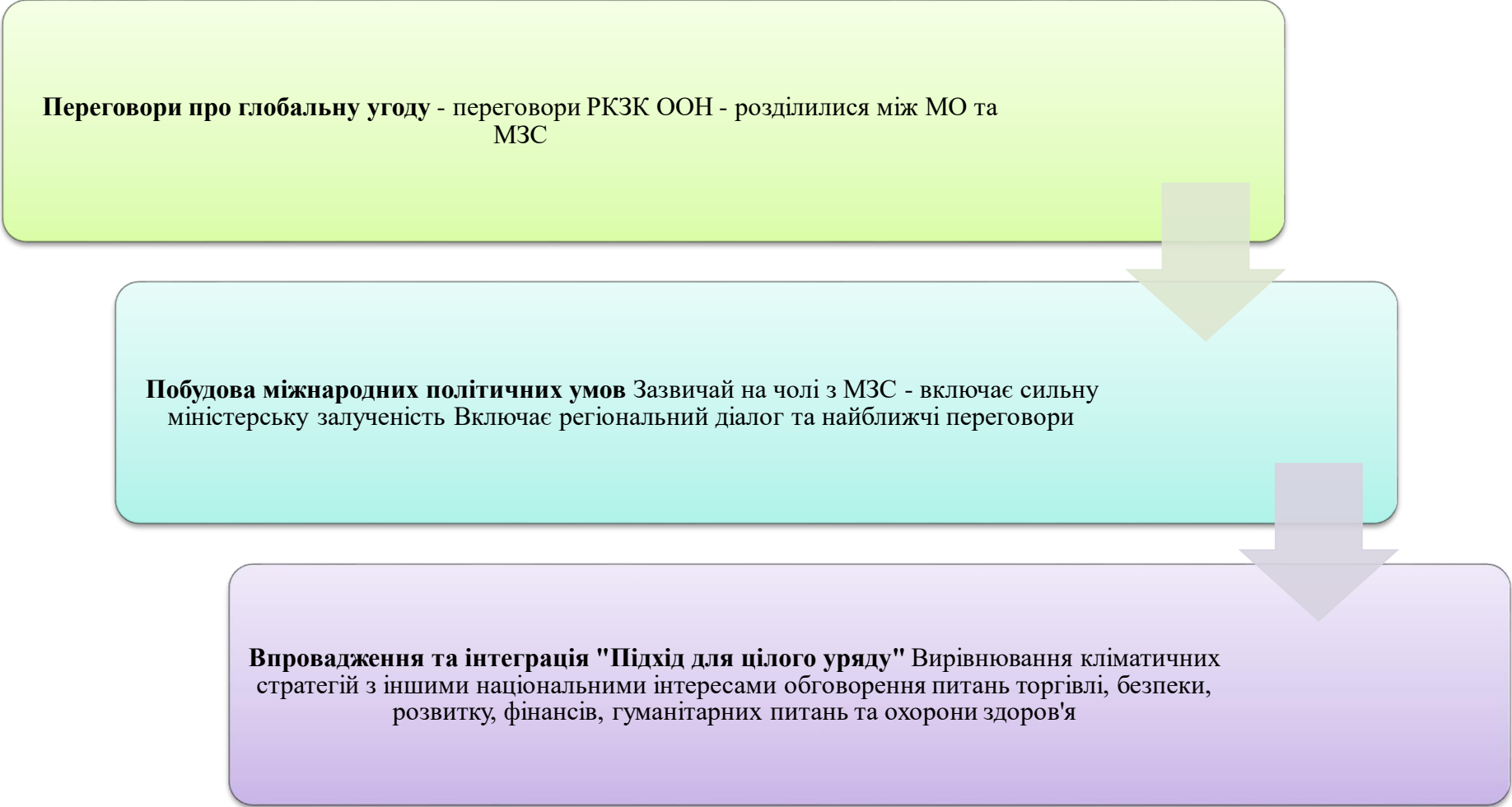
Загальна схема методології політики адаптації

Джерело [22]

Еволюція практики кліматичної дипломатії

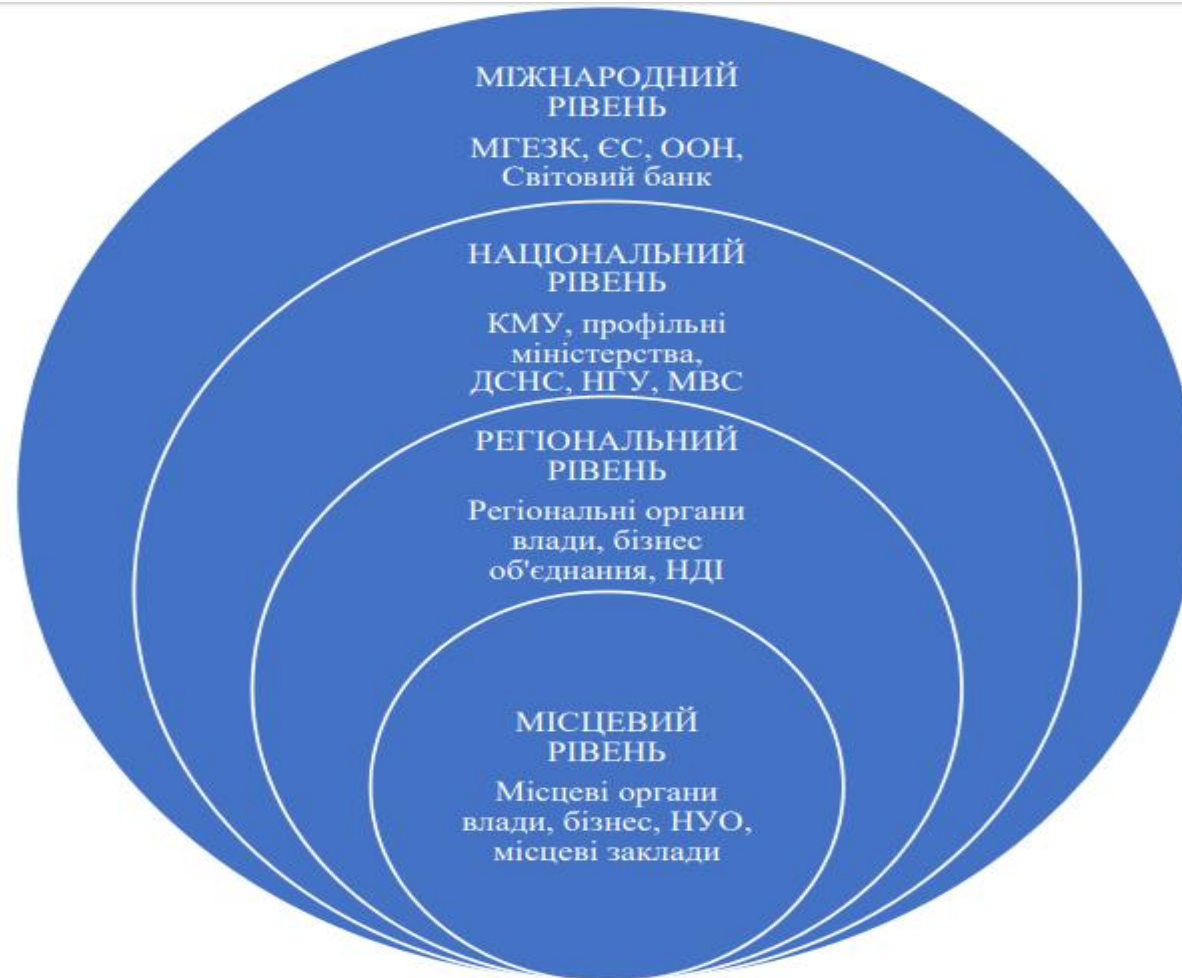
Переговори про глобальну угоду - переговори РКЗК ООН - розділилися між МО та МЗС

Побудова міжнародних політичних умов Зазвичай на чолі з МЗС - включає сильну міністерську залученість Включає регіональний діалог та найближчі переговори

Впровадження та інтеграція "Підхід для цілого уряду" Вирівнювання кліматичних стратегій з іншими національними інтересами обговорення питань торгівлі, безпеки, розвитку, фінансів, гуманітарних питань та охорони здоров'я

Ієрархічна структура інституцій і зацікавлених сторін, залучених до процесу адаптації

Джерело [64]